UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

TELEFON: 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 27
SAMBATA 20 AUGUST 1938

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

REGIONALISM GEOGRAFIC şi CULTURAL

Printr'un consens general, fie că este limpede afirmat, sau numai consimţit ca un fapt firesc şi de la sine înţeles, unanimitatea românească e de acord că idealul care i se impune cu o forţă obligatorie pentru mai multe generaţii de azi înainte este unificarea spirituală, ca o definitivă încoronare şi desăvârşire a unirii politice între graniţele etnice ale românismului.

Ne putem întreba acum, recapitulând, după două decenii încheiate dela momentul suprem al istoriei noastre naţionale, dacă şi ce anume s'a realizat în scopul acestei unificări şi ce mai rămâne încă de făcut? Răspunsul nu e greu de aflat: generaţia următoare celei eroice a Unirii a fost absentă dela îndeplinirea covârşitoarei misiuni primită moştenire, şi această absenţă ni se înfăţişează astăzi ca o trădare şi un sacrilegiu.

Au fost accentuate şi exploatate în spirit de vrajbă şi diferenţiere ofensatoare anumite particularisme sterile, de mentalitate socială şi administrativă, care nu erau însă şi de esenţa intimă a structurii sufleteşti.

Se cunosc urmările nefaste ale regionalismului politic. In schimb nici nu se bănueşte cât ar fi fost de preţioase roadele unui regionalism geografic ca punct de plecare şi de iniţiere pentru o politică a culturii aplicată cu chibzuială, după un plan de stimulare a interesului şi tuturor energiilor sufleteşti, în cadrul singurei diferenţieri rodnice, aceea pe care o sugerează varietatea armonioasă a pământului românesc.

Pe deasupra legăturii materiale, de interes practic imediat, dintre pământ şi aceia pe care-i hrăneşte, s'ar creia un mediu prielnic întreţinerii şi desvoltării acelor afinităţi firesti dintre om şi locul lui natal. Noţiunea generală de patrie şi sentimentul care o exaltă nu ar fi întru nimic ştirbite prin favorizarea unor astfel de preferinţe locale.

Sunt ţinuturi şi localităţi pe care nu le poţi străbate fără să simţi bătaia de inimă revelatoare a acelor „locuri unde suflă spiritul" cum le numea Barrès. Mirceştii nu este o staţiune ca oricare alta dealungul liniei ferate moldovene şi ochiul călătorului încearcă instinctiv să surprindă în aspectul peisajului zărit din tren, neuitatul chip al luncii feerice cântată de Alecsandri. Iar în munţii Neamţului îl va urmări pretutindeni amintirea lui Hogaş, aşteptând să se ivească la capătul unei poteci care vine tăinuită pe sub cetini umbroase, făptura umilă a părintelui Ghermănuţă sau profilându-se pe orizont, de după muchea unei obcine domoale, silueta uriaşă a ciobanului învârtind deasupra capului un copac întreg în loc de bâtă.

Dar, sunt atâtea alte regiuni ale ţării care-şi aşteaptă cântăreţii aleşi pentru a intra ca bunuri definitiv câştigate în patrimoniul spiritual al conştiinţei naţionale!

Până la ivirea acestora, iniţiativa oficială va avea să organizeze şi să înlesnească cucerirea prin spirit şi cultură a pământului dobândit cu jertfa sângelui, stimulând interesul pentru frumuseţea pitorească, trecutul istoric şi tradiţiile locale existente în feluritele părţi ale ţării.

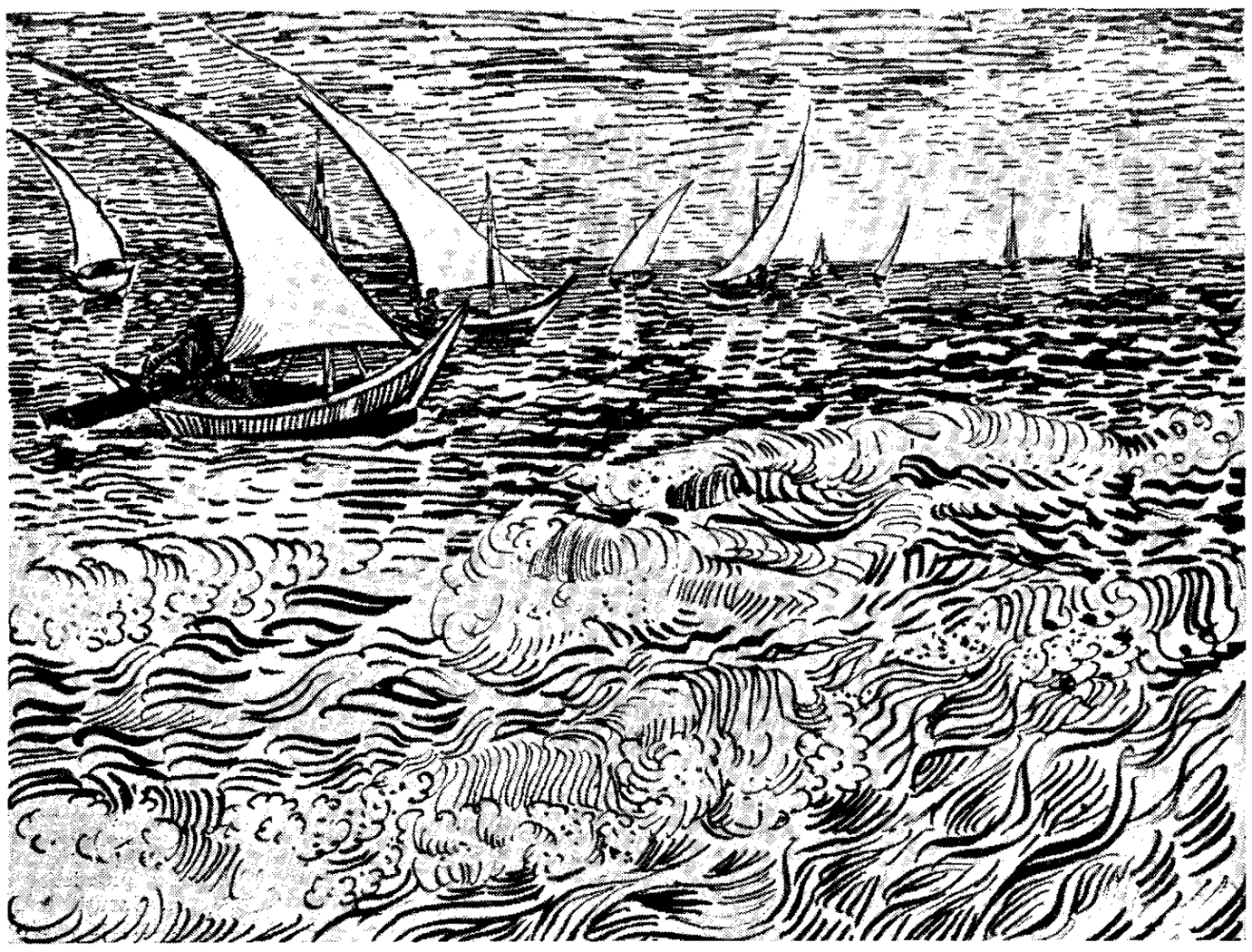

Van Gogh — Marină

Tradiţia în literatură

de NICOLAE ROŞU

Din 1916 până astăzi fenomenul de creştere în biologia generală ţine seama de două serii succesive şi de alte două paralele. Acei care în 1916 erau copii sau adolescenţi, şi i-a cuprins cataclismul la această vârstă, astăzi au ajuns la maturitate sau chiar au depăşit-o. Acei care se năşteau odată cu prima salvă de mitraliere, îşi fac astăzi ucenicia culturală. (Spunem *„culturală"* şi nu *„literară"*, pentrucă vom vedea îndată că primul termen are sens de creaţie în stil propriu, iar literatura poate rămâne periferică acestui proces). Generaţia războiului, a epigonilor sămănătorişti, a „Gândirii", căci aceasta acoperă mai cu seamă acest spaţiu, mergea ritmic şi întotdeauna în conflict cu mascaţii curentelor anarhice, grupaţi cu deosebire în jurul celor două reviste: *„Contimporanul"* şi *„Sburătorul"*. Aceştia sunt moderniştii. Drama sufletească a acestor clowni şi elefanţi sburători s'a rezolvat printr'un final de tragedie de bâlci. Dar pe ruinele acestei mascarade au încolţit câteva ciuperci. Le avem conservate în erbarul istoriei literare a d-lui E. Lovinescu.

Singurul fenomen statornic, de lungă durată şi consacrare, a fost cel tradiţionalist şi clasic. Pornit dela *„Gândirea"*, el a cristalizat valorile reprezentative ale culturii româneşti. Aici găsim axa viabilă a tradiţionalismului, filonul inspiraţiei autohtone, stilul clasic, promontoriul spiritului etnic. O explozie răscolitoare de simţuri nu înlătură puterea ordonatoare a raţiunii, adâncirea în folklor şi în trecut nu anulează originalitatea unei personalităţi.

Din potrivă, deslănţuirea necontrolată şi haotică a forţelor subconştientului, anarhizarea vocabularului, aruncarea agresivă a expresiei vulgare, disocierea imaginei de expresie, neglijarea tendenţioasă a cadrului social, sfidarea moralei, deschid un conflict ireductibil între modernism şi tradiţionalism. Două poziţii adverse care se exclud. Două perspective deosebite asupra vieţii. Una construeşte pe temeliile biologice ale istoriei, cealaltă dărâmă, şi ridică orgoliul în înfinitul imponderabil.

Să urmărim esenţele şi semnificaţia acestor contraste. Tradiţia înseamnă continuitate, înşiruire constantă şi progresivă pe firul hereditătii. Tradiţia se clădeşte din biologie şi istorie, din plasma organică a unei rase şi sufletul care se desprinde din acest proces de depănare a timpului este adânc şi atotcuprinzător ca marea, bogat ca aurul vărsat din cascadele paradisului, fosforescent şi dinamic, necontenit creator, niciodată sterp şi anemic. Nu vrem să încărcăm tradiţionalismul cu toate virtuţile, aruncând în sarcina modernismului pacostea funerară a tuturor viciilor. Dar tradiţia adună şi frământă întreaga cultură a unui popor. Este chiar rezervoriul şi esenţa acestei culturi. Tradiţia este aşa dar cultura însăşi. Virtuţile acestei culturi, care oglindesc sufletul unei rase, se răsfrâng în dinamica tradiţionalistă. Structura unei tradiţii nu se rezolvă însă prin înfeodare şi imitaţie, după cum cultura nu înseamnă o acumulare statică de fapte consumate. „Cultura, — spune Giovanni Gentile, — nu este cuprins, ci formă: nu este o anumită cantitate de instrucţiune concentrată sau difuză, ci putere spirituală; nu e materie, ci stil" [1]). Pentru tradiţionalişti asimilarea unei culturi nu înseamnă consumaţie, ci nesfârşită recreare a frumosului, din tot ce această nepreţuită comoară poate da la iveală.

Fascismul în artă bunăoară, a început printr'o reacţiune împotriva tradiţiei. In Italia tradiţia devenise prea grea, prea apăsătoare, împiedeca respiraţia normală a culturii, se punea deacurmezişul creaţiei originale. A fost nevoe de o primenire, de o stimulare viguroasă a spiritelor obosite de imitaţie. Originele îndepărtate ale fascismului le găsim în revolta lui Alfredo Oriani şi în futurismul lui Filippo Marinetti. Şi exemplele se pot multiplica.

Nu de puţine ori tradiţia a dus la osificarea formelor vii şi la convenţionalism, şi aceasta tocmai din pricina unei creaţiuni perfecte, greu de depăşit dar lesne de parodiat. Sămănătorismul, deşi s'a ridicat pe marea linie de mişcare a tradiţionalismului, a degenerat de multe ori într'o idealizare sterilă a ţărănimii, în forme de artă minoră, imitativă, periferică marii gândiri a lui Mihail Eminescu. Corespondentul politic al sămănătorismului a fost partidul naţional-democrat al d-lor N. Iorga şi A. C. Cuza; ecoul cultural în mase s'a

1) Giovani Gentile: „Fascismo e cultura", Milano 1938 p. 56.

(Urmare în pag. 7-a).

CUVINTE ŞI IMAGINI

In general, nu credem că în scrisul literar, cuvintele au toate aceeaş importanţă; pe unele le socotim obosite, plate, triviale, iar pe altele le bănuim pline de energie şi le facem vedete în frază. Aici e una din înşelări în meşteşugul scrisului. Nu trebue să alegem între cuvinte, fiindcă ele nu sunt ca matriţele în rafturi, mai tocite sau mai proaspete, ci vin din viaţă, unde au totdeuna cuprinsul lor noţional intact. Obligaţia scriitorului este să ajungă totdeauna la acest cuprins noţional, şi cunoaştem că a ajuns la el, numai atunci când întrebuinţează cuvântul cel mai propriu; dar şi cel mai simplu, mai plat în aparenţă. Misterul literaturii clasice constă în faptul că ea întrebuinţează cuvintele ca pe nişte concepte. Este o literatură conceptuală, tot ce s'a scris de către clasici, despre natura omenească, are o existenţă indiscutabilă, strictă. Imaginile sunt ornamente, dar ele nu pot înfrumuseţa decât un schelet solid de idei.

Scrisul trebue gândit mai întâiu cu necesitate, văzut realmente în existenţa sa încorporată, şi apoi împodobit cu accesoriile sensibilităţii şi imaginaţiei. Modernii înţeleg cu greu aceste norme. N'au însă şansă de durabilitate decât cei ce le înţeleg. Vom alege două mostre din literatura noastră, spre a edifica pe lector. Primul exemplu îl dăm spre a arăta utilizarea cuvintelor banale: „Curând ieşii din centrul negustoresc al oraşului şi pătrunsei în nişte uliţi frumoase, care din pricina plantelor cătărate pe uluci şi a mulţimii pomilor cari ascundeau casele, mai toate retrase în fundul curţilor, păreau mai mult aleele unui parc, decât străzile unui oraş". Iată împerecheri plate în aparenţă: uliţi frumoase, plante cătărate, mulţimea pomilor". In ansamblul ei, fraza este însă foarte precisă, armonioasă şi concretă, încât produce efectul estetic dorit de autor. In a doua mostră nu vom întâlni expresii plate: „Noaptea era spre miez: ceas alb de noapte cu lună plină. In cimitirul bisericii Sfântului Ioan Gură de Aur, mormintele îşi căpătase adâncul de noapte. Toate erau fântâni închise. Pe-o piatră care astupa adâncul unei astfel de fântâni, veghea un tânăr, întins pe spate, cu braţele aduse după cap, privind în sus, spre stele, caşi crucea de pe turlă, pe care se lăsase o bufniţă". Este vorba deci despre un tânăr, care se află noaptea într'un cimitir, şi aşteaptă aşezat acolo, pe o piatră de mormânt. Autorul, în ultimă analiză, nu voeşte altceva decât să ne informeze de acest lucru. Cuvintele trebuitoare au un număr limitat. Câteva sunt esenţiale şi nu pot lipsi, dar în fraza citată se vede clar cum autorul se fereşte de aceste cuvinte esenţiale, şi recurge la altele, pe care le preferă cu stăruinţă. Expresiile: „ceas alb", „fântâni închise", „astupa adâncul", n'au raport obligator cu ceea ce voeşte să ne informeze autorul. Ele ar putea lipsi, sau în locul lor ar putea fi altele, tot atât de independente, faţă de scopul informativ al frazei. Efectul acestui amestec de imagini este impreciziunea plastică a cadrului. Informaţia nu este convingătoare. Nu credem că un tânăr se află noaptea, în cimitir, şi ceeace este mai grav, nici nu ne interesează dacă se află sau nu se află.

— f. —

Păcatul în lumea contemporană

de CONSTANTIN NOICA

In colecţia intitulată „Présences" a editurii franceze Plon, a apărut de curând, între alte lucrări de voită actualitate — unele din ele cu adevărat remarcabile — o culegere de studii intitulată „L'Homme et le péché". Ceea ce face vrednică de interes culegerea aceasta nu e numai faptul că printre colaboratori se întâlnesc nume foarte cunoscute, ca de pildă: François Mauriac, spaniolul Eugenio d'Ors, André Thérive, René Schwob sau Jacques Chevalier; este mai ales împrejurarea că, discutată fiind din puncte de vedere variate, problema păcatului apare cititorului, în cele din urmă, drept una care acoperă zone întinse din viaţa sa sufletească, hotărând, chiar, de înfăţişarea acesteia, după felul cum se pune sau nu se pune în ea.

Caracteristic la un moment dat, pentru lumea contemporană, a fost faptul că problema păcatului **nu se mai punea** pur şi simplu. Omul veacului trecut, şi chiar al acestuia, insul descoperitor de legi ştiinţifice şi dătător de explicaţii mai mult sau mai puţin pozitive, părea lovit de iresponsabilitate. In orice caz se simţea aşa. Iar de vreme ce fenomenele exterioare şi legile lor îl explicau, în mare parte dacă nu pe de-a'ntregul, e dela sine înţeles că nici a păcătui sau a răscumpăra nu mai erau teme de-ale vieţii sale sufleteşti.

Trăsătura aceasta a contemporaneităţii e nimerit pusă în lumină, în cadrul culegerii de care vorbim, cu prilejul studiilor intitulate: „Le rationalisme freudien et le mystère du péché", studiu unde se arată deopotrivă ce explică dar şi ce nu explică freudismul; şi mai ales în „Péché et maladie: pathologie et morale", al criminologului belgian Etienne de Greeff. Studiul acestuia din urmă, de altfel aduce şi câteva exemple dintre cele mai isbitoare, exemple din care nu ne putem opri de a cita unul, lămuritor pentru atitudinea ce voim să descriem.

Un ocnaş osândit la 10 ani, pentru viol, este cuprins, deodată, după trei ani şi ceva de executare a pedepsei, de groaznice remuşcări faţă de fapta săvârşită. Socotind că pedeapsa care i s'a dat e prea mică pentru ticăloşia sa, el începe să se auto-mutileze într'un chip înfiorător, sfârşind prin a-şi răpi singur lumina ochilor. Puternic impresionat de această dramă de conştiinţă, pe care-o suferă ocnaşul, directorul închisorii se grăbeşte să ceară achitarea lui de restul pedepsei. Dar un om de ştiinţă — în speţă profesorul Greeff însuşi — chemat să cerceteze cazul acesta, dintre cele mai rare şi turburătoare, stabileşte, fără prea mare greutate, printr'o simplă puncţie lombară că „era vorba de un început de paralizie generală şi că spirochetul lui Schaudiun era răspunzător de această dramă de conştiinţă".

Câteva exemple de soiul celui descris mai sus, şi dovedind puterea explicativă a principiilor ştiinţei, au părut deajuns contemporanilor pentru a hotărî că întreaga viaţă morală a omului trebue înţeleasă deosebit de felul cum s'a făcut veacuri dearândul şi că la temelia tuturor e sortită să stea explicaţia materialistă. Cu toate acestea, profesorul Greeff arată, cu multă pătrundere, că generalizarea aceasta n'a făcut-o decât foarte rare ori omul de ştiinţă, ea nedatorându-se, în cele mai multe cazuri, decât spiritului public, mai impresionabil şi mai grăbit să concludă decât e necesar pentru progresul ştiinţelor. Ba omul de rând îşi schimbă chiar felul său de a vieţui, nu numai pe cel de a înţelege viaţa; lucru care nu se întâmplă de fel cu omul de ştiinţă, care a iniţiat o explicaţie oarecare. „Teoriile medicului — scrie autorul — nu-i sunt în general primejdioase lui însuşi, iar de cele mai multe ori trăeşte ca oricare altul, nici mai bine, nici mai puţin bine; ba chiar se întâlnesc convieţuind, în multe cazuri, un materialism ştiinţific necruţător, cu o viaţă morală foarte simplă şi deosebit de sigură. Doar **altora** le apar teorile acestea sub o anumită lumină, iar prin **ceilalţi** se întâmplă că sunt ele folosite pentru rânduirea comportării morale: freudismul a înrâurit milioane de inşi, rămânând, oarecum, fără influenţă deosebită asupra autorului doctrinei".

Am citat întreg pasagiul acesta, spre a sublinia procesul de pripită generalizare şi dogmatizare, datorită căruia devin dăunătoare unele doctrine, dintre cele mai nevinovate şi folositoare, în intenţia lor. Un asemenea proces s'a petrecut, de sigur, în conştiinţa omului mijlociu din ultimele decenii. Şi doar aşa s'a putut întâmpla că ştiinţa, care trebuia să fie în primul rând binefăcătoare — caracterul ei speculativ fiind întotdeauna privit de asemenea ca o binefacere — a sfârşit prin a îngrijora, cu roadele şi deformările ei.

Căci, sălăşluesţe o adevărată „deformaţie" dela calitatea de om adevărat, de om întreg şi răspunzător, în doctrina care ne autorizează să credem că a păcătui nu reprezintă, în realitate, decât încă unul din modurile necesare ale naturii exterioare, active în om. S'a pierdut prin ea — şi doar teologia, această

(Urmare în pag. 2-a)

CRONICA LITERARĂ

de C. FANTÂNERU

I. BOTENI: Scrisoarea din Cogealac

Nuvele, (Editura „Universul)

Volumul d-lui I. Boteni ne dă prilejul să ne gândim din nou la problema renașterii nuvelei, pe care am încercat s'o desbatem în paginile revistei noastre.

Recenzând nu de mult **„Vecinul"**, cartea de povestiri a d-lui Victor Papilian, făceam, între altele ,observația că nuvela, ca speță literară, presupune la autorii care o cultivă, o capacitate deosebită de simpatie față de obiectul ales spre a fi exprimat.

Calitatea simpatiei definește în special nuvela față de roman, care se compune mai la rece ,după considerații teoretice, cum ar fi aceea a frescei sociale, a interesului cititorilor pentru faptul divers, care le satisface imaginația, și umple bovaric golurile fanteziei.

Aceste grade de diferențiere sunt dsetul de limpezi în volumul d-lui I. Boteni, **„Scrisoarea din Cagealac"**, apărut recent în editura „Universul" Sunt la un loc zece povestiri, dintre care numai patru au un cadru de acțiune orășenească, restul desfășurându-se în viața sătească. Nu însemnează însă că autorul are preferințe pentru lumea rurală, și doar întâmplător se ocupă și de oraș. Preferințele d-lui Boteni sunt pentru anume subiecte, indiferent de cadrul social. O întâmplare care ridică în lumină un suflet delicat, un amănunt care impune un caracter sau îl caricaturează, un fapt rar de sensibilitate, duioșii, evocări ca și scene de humor, împrejurări de glumă sănătoasă, iată ce-l preocupă pe scriitor ,fără alegere de mediu social. Cu ce linii gingașe zugrăvește în povestirea care dă titlul volumului, fapta plină de omenie a unui factor poștal! Mișcat de tristețea unei bătrâne căreia băiatul plecat în armată nu-i scrie, factorul se gândește să recurgă la un fals. Plăsmuește el însuși o scrisoare ca din partea soldatului recrut, și o aduce mamei. Făcuse asta numai fiindcă, de câte ori trecea pe la casa bătrânei, ea îl întreba dacă i-a adus și ei vre-o veste și el îndura cu greu să răspundă mereu negativ. In ziua când aduce scrisoarea pe care o citește chiar poștașul, se întâmplă să sosească soldatul. Scena este de o reală frumusețe. „Tocmai era să plece, când se aud pași de cisme pe sală. Ușa se deschide încet și Petre se arată în prag. Dintruntâiu mesenii au crezut că e vre-o arătare. Petre dă mâna cu toți și spune cum l-au întors îndărăt în oraș, să facă miliția mai aproape, fiindcă e singur la părinți. S'a încontrat cu nu căprar și l-a băgat la închisoare, de aceea n'a scris nimic acasă.

— „Ai scris, maică! Tocmai azi am primit dela tine".

— „Eu? N'am scris.

— „Păi, asta ce e? adaogă Vâlcu întinzându-i plicul.

Ia băiatul scrisoarea, o citește, o întoarce, o răsucește. Se uită la factor, ar vrea să-i ceară o lămurire. Acesta se grăbește să mulțumească, încalecă calul și pleacă. Safta dă băiatului scaun la masă și-i spune, rugându-l.

— „Ii fi scris, maică! Tu ai scris, că prea spunea frumos acolo".

Din ziua aceea factorul n'a mai fost prin curtea lui Vâlcu și Safta se miră, că ce să fie, că nu-l supărase cu nimic. (pag. 16).

D. I. Boteni este un delicat povestitor Puritatea sufletului popular îi oferă diferite cazuri gingașe, pe care d-sa le prezintă cu o rară îndemânare, fără a avea aerul că pledează și elogiază. Simpatia și-o exprimă într'o manieră atât de fină, încât cititorul o întrevede doar printre rânduri, operantă acolo alături de poezie.

In bucata **„Cismele"** simțim nostalgia băețelului Ion Păltinel, pentru satul lui, de unde venise la oraș să fie ucenic de cismărie. In apropierea sărbătorilor Crăciunului, copilul nu mai rezistă dorului, pornește spre satul lui, pe jos. **„Purtarea"** înfățișează un fapt caracteristic în pătura cărturărească a satelor noastre. Părintele Andrei își dă copilul la seminar ,odată cu al vătășelului, care intră bursier.

Dar copilul părintelui nu e în stare să învețe carte, iar pe deasupra mai are și nota cinci la **purtare.** Viitorul preot în sat va fi copilul vătășelului, spre durerea părintelui, care trebuie să lase altcuiva moștenire biserica.

In **„Albumul"** se confruntă evocator viața de țară, trăită în copilărie, cu cea de oraș, unde eroul își întâlnește iubita din adolescență, târziu, când se socotește un învins. In **„album"** a păstrat toate vederile din sat, casa iubitei și drumurile pe unde a umblat ea.

Când se revăd acum, după trecerea vremii, relurea dragostei nu mai e posibilă, cum nu mai e posibilă o plimbare pe cărările luminate în fotografii. Totul va rămâne în amintire, în spirit.

„Portretul ei" este portretul soției care vrea să facă mizerie soțului fiindcă este de familie mediocră. Ieșiți la plimbare, ea nu-i vorbește decât de cusururile tatălui, preot de modă veche, în mahala: „Tu nu ai decât pe tat-tău, cu giubeaua roasă în coate și pe târcovnicul dela biserică. Spune-mi tu un prieten care să-ți mai vină în casă?

— N'am pe nimeni, răspunde Paul, mai blând, fiindcă mergând așa furioasă, Ana, fără să vrea, se apropie de casa părintelui Ion. Și Ana urmează:

— „N'ai prieteni, pentrucă ești al dracului. Sgârcit ca tat-tău! Iți tremură mâna când cheltuești o sută de lei. Și când vine cineva la masă, faci niște mutre! Numai pe tat-tău îl îndopi cu toate bunătățile și are o burtă... de popă.

— „Și tata ne îndoapă cu bunătăți, când avem timp să mergem pe la dumnealui.

In dreptul bisericii Flămânda, Ana uită de ceartă.

— „Mergi pe la tata? zice ea cu vocea îmbunată.

— „S'o fi culcat...

— „Cum să se culce? E de vreme.

— „Parcă spuneai...

— Ce spuneam? Astea sunt pentru tine. Hai să intrăm că-i face plăcere.

— „Sărut mâna, tată!

— „Bună seara Anicuța mea! Draga de ea. Ce bine-mi pare că ați venit, zice părintele netezindu-și puțin barba".

E aceeaș psihologie a bunătății naturale prezentate aici mai complex decât în povestirea factorului. Puritatea sufletească strălucește intactă. Bucata **„Scrisorile"** arată un alt plan de creație al d-lui Boteni, cel satiric, ironia și hazul. Ștefan Niculescu pleacă în provincie, modest funcționar la o bancă. Sosește aci însă cu fumuri mondene, și bizuindu-se pe prestigiul ce i-l dă calitatea de corespondent la un ziar din Capitală, socotește că va cuceri toate fetele din modestul orășel provincial. Prietenii îi înțeleg prezumțiozitatea și îi joacă o farsă, trimițându-i scrisori de dragoste, ca din partea celei mai bogate fete din orășel.

„Banii" aduce un pitoresc proaspăt și plin de haz totdeodată, din lumea țiganilor nomazi, cari înșeală cu multă dibăcie pe țăranii naivi.

„Portretul lui" este portretul soțului căsătorit din interes, care îndură distant anturajul adus de soție, odată cu banii. „El intră ceremonios în sufragerie. Sărută mâna nevestii, o sărută pe obraz. Așa a obișnuit-o din prima zi. Paula are senzația primilor fiori și la fiecare îmbrățișare se uită cu admirație la ochii mari ai lui Andrei. Se stăpânește, dar i-ar săruta, că nu se mai satură de ei, de toată făptura lui Andrei. Vorbește puțin. Nu vorbește așa, cu rost și fără rost. Și asta dintr'o preocupare estetică. Ți se face fața urâtă, mișcând buzele una în sus și alta în jos, agitând nasul, strâmbând obrajii, pentru emiterea sunetelor necesare unei conversații. Este un efort fizic și tot ce e efort îl supără. Poate că îl supără și activitatea celulelor creerului, obișnuite să stea elegant într'o imobilitate impusă și de aceea are tăceri prelungi.

(Pag. 117).

Tot atât de interesantă, ca putere de observație, este **„Vremuri uitate"**. Din recunoștință pentru serviciile electorale, ministrul Dumitrașcu alege deputat pe logofătul Răduț, de la moșie. Venit în Capitală, proaspătul parlamentar se apucă de afaceri.

„Cu vânzarea perimetrelor petrolifere îi cade în mână o prințesă, dar din cele autentice, trăită numai în străinătate. Il ia pe Răduț pe franțuzește. Ce s'o fi gândit prințesa? Un reprezentant al națiunii așa de influent, trebuie să fi trecut prin vreo școală superioară.

— **„Je, français, madame, parle.** Dar noi suntem parlament ieșit din democrație pură românească! Vorbim numai românește". La plecare, doamna cu ochii mici, cu glas moale de curtezană, îi spune lui Răduț:

— „Dacă aveți rezultatul mai repede, domnule Răduț, puteți trece pe la mine. Vă aștept dela cinci în sus. Și rămâne un parfum în garsoniera lui Răduț, și era atâta promisiune în invitație. Dar omul se reculege și se gândește serios: să se ducă el, sau să dea afacerea direct pe mâna lui Dumitrașcu. O prințesă străină... Să nu iasă vreun conflict diplomatic".

„De vreme acasă" este compusă pe aceeaș temă din celebra nuvelă a d-lui Brătescu-Voinești, **„Călătorului îi șade bine cu drumul"**. Dar talentul d-lui I. Boteni, a făcut din ea o hazoasă povestire, simplă și cuceritoare, ca toate din volumul pe care l-am analizat.

Păcatul în lumea contemporană

(Urmare din pag I-a)

disciplină de cea mai aleasă actualitate. e în stare s'o arate — măsura cea dreaptă a omului, „la taille de l'homme pécheur" cum se rostește, într'unul din studiile aceleiași culegeri, teologul catolic Ducatillon. Păcatul, privit în toată gravitatea sa, ca „o dezordine", ca „o aberație", ca o răsvrătire a făpturii împotriva lui Dumnezeu, e singur în stare să dea sentimentul măreției pe care lupta omului cu sine o încorporează.

Dar asemenea teme nu sunt, sau n'au fost până în timpurile din urmă, pe gustul contemporanilor. Ei le-au respins nu numai pe chestiune de fond ci și pe una de stil: sunt teme prea mari, s'a spus cu falsă modestie; sunt, aproape grandilocvente. Problema destinului, problema naturii integrale a omului, tema degradării, sau mântuirii sale metafizice sunt (iar aici închipui un surâs ipocrit) dintre cele cari ne depășesc cel puțin pe noi, cei de azi. Poate mai târziu...

Și cu toate acestea, dacă e ceva turburător în temele, așa zise „mari", privitoare la destinul omului, e tocmai bogăția de răspunderi „mici" pe cari le impune adâncimea lor. Poate tocmai aceasta am avea de întâmpinat prețioasei culegeri de studii „L'homme et le péché": lipsa unui accent asupra a tot ce e cotidian, familiar, inerent fiecărui ceas, în faptul păcatului. Contemporanii fac aci, ca peste tot, confuzia dintre proces și rezultat: nu privesc acțiunea de a păcătui, ci consideră, singure, câteva păcate. Furtul, adulterul, crima, iată ce înseamnă pentru ei păcat, — când de fapt acesta nu reprezintă decât polidificări, prea evidente, ale unei vieți sufletești, subtil și mărunt, dar aproape fără odihnă, păcătuitoare.

Conștiința răspunderii n'ar putea fi trezită pe deplin, în lumea contemporană, dacă sentimentul păcatului, sentiment care o însoțește, n'ar pătrunde cu adevărat viața cea de toate zilele a fiecăruia. Intr'un anumit sens, singura conștiință morală cu adevărat vie e cea de tip augustinian. Pentru ce păcate se tânguia Fericitul Augustin în „Confesiunile" sale? Se tânguia, negreșit și pentru păcatele sale cele mari, din cari avea destule. Dar, într'un rând, se osândește de faptul acesta, pentru noi cât se poate de nevinovat, de a-și pierde timpul urmărind săriturile unui iepure Se tânguia pentru acest păcat al **distracției.** Ce depărtare între el și omul „civilizat", pentru care distracția e o categorie a însăși civilizației!

Dar să nu deschidem încă vorba despre iepurii din mijlocul lumii noastre. Sunt prea mulți, sunt nenumărat de mulți.

CONSTANTIN NOICA

Măgarul de aur

ROMAN DE APULEIUS

Literatura latină este foarte puțin cunoscută la noi. Se știu câți-va autori de pe băncile școalei, pe care însă nimeni nu-i mai citește după ce a terminat cursul secundar. Dar literatura latină este tot atât de bogată, de vie și sub unele raporturi, de modernă, ca ori care din literaturile țărilor mari de cultură, din care s'au făcut și se fac numeroase traduceri ce interesează și plac cetitorilor.

Pentru ce n'ar interesa pe cetitorul de azi traducerea operelor originale, pline de surprize și bogate în material documentar, ale autorilor clasici, despre care până acum n'am auzit nimic din pricina lipsei noastre de cultură clasică?

De pildă, cine știe la noi ceva despre Apuleius, autorul unui excelent roman, **Măgarul de aur?**

Lucius Apuleius a trăit în secolul II după Ch. Cartea lui este o frescă, — în 400 de pagini, — asupra societății romane și grecești în decadență; zugrăvește lumea de atunci în toate aspectele ei, aristocrația și plebea, sărăcimea și bogătașii, prostimea și pătura cultă, etc. Lumea păgână era în lichidare. Creștinismul triumfa pe dedesubt, dar păgânismul nu ceda încă. Apuleius înfățișează svârcolirile antichității, de aceea dă mare importanță superstițiilor populare, vrăjitoriilor, magiilor, practicilor religiilor răsăritene, etc. Insuși eroul său este un tânăr din societatea bună, care prin mijloace magice se metamorfozează în măgar, străbătând în starea asta lumea pe tot litoralul Mediteranei. Astfel întocmită, cartea are elemente de humor, de satiră, este plină de haz și de gravitate morală totdeodată, când autorul adâncește sufletul omenesc ca unul din cei mai buni clasici.

Măgarul de Aur este scris limpede, atrăgător, de un romancier, ce se apropie de moderni ca stil și vervă.

Ei bine, această operă este tradusă în românește și va fi publicată în **„Colecția de traduceri"** a „Institutului de studii latine", de sub conducerea d-lui profesor N. I. Herescu.

Traducerea din limba latină se datorește domnilor Liviu Rebreanu și Constantin Fântâneru.

Scopul **„Institutului de studii latine"** este ca prin **„Colecția de traduceri"**, să facă astfel educația publicului românesc, încât să guste operele din literatura latină așa cum le gustă pe cele din literatura franceză, germană, engleză, etc. Planul **Institutului** fiind pornit cu o matură chibzuință, este menit unui deplin succes. O mărturie a seriozității acestei activități de apropiere de clasicism este faptul că însuși d. Liviu Rebreanu, unul din cei mai mari prozatori ai noștri, contemporani, a acceptat să colaboreze la **„Colecția de traduceri"**, tălmăcind pe **Apuleius. Măgarul de aur,** minunatul roman latinesc, scris acum aproape 2.000 de ani, va fi o adevărată surpriză a noului sezon literar.

NOSTALAGII BASARABENE

Surâsul provincial nu-și pierde din candoare decât în marea învălmășeală de oraș modern, unde zâmbetul e fățarnic, iar vorba și gestul dezolează prin ținuta lor de rigoare. Curat, natural, cu zările fumurii, șesul provincial te primește în plină festivitate, dar fără fanfară (atâtea triluri de păsări o înlocuesc!) și fără flori smulse din seră și aruncate pe jos (atâtea pajiști multicolore, în schimb, ți se tolănesc leneșe, visătoare și suave sub picioare!).

Oamenii de care te apropii n'au planuri mari de viitor, nu se gândesc la destinele omenirii, externe orizontului de viață în care se sbuciumă și se distramă sufletele lor. Ei își fumează liniștit „tabacul" și încep întotdeauna discuția domol. Părelnica nepăsare, încetineala înfiltrată din vechime în sânge, neprefăcută și veșnic aceeaș, nuanțează ceva tainic și de provenienței asiatică. Și totuși ce inimi în acești oameni! Posedă prea multe coarde ca să nu-și sensibilizeze curând sentimentele în cântec și dans, în povestiri bogate, în râs sănătos și plâns profund uman. Născut în câmpie, una cu firea, lărgit în interior de stepă, îl vezi pe „celovecul" nostru transformat în fiul naturii. Adeseori contemplă în acele amurguri lungi, nehotărîte și limpezi din șes, venirea cirezilor, răsăritul tăcut și blând al lunii, fie de pe prispa dărăpănată, scărpinându-se de țânțari, fie de undeva dela margine de drum, cu ochii duși spre hotare depărtate...

Trecut prin jarul suferințelor, învățat și desvățat cu dușmănia și întâmplări de tot felul, „celovecul" devine un iubitor nețărmurit de oameni, și la orice nevoe cu multă înțelegere.

Unde nu te întorci, Basarabia e unică în felul ei. Cine îi pășește pragul, n'are decât s'o admire. In trecutul ei nomad, azurul Nistrului era tulburat adesea de cete streine care, în nopți împâclite, sub cer imens și geometrizat, cu dansuri sălbatece, cântece și strigăte, neliniștea câmpia.

Copac, piatră și isvor, călătorule ce treci prin Basarabia, îți vor aduce aminte de Sciți și hoarde barbare, sau mai aproape de veacul nostru, de haiduci neastâmpărați și faimoși. Astăzi, în aceste vremuri liniștite, drumurile calme și colbăite de la țară, băltoase să nu te ducă Dumnezeu când plouă, se pierd în livezi bogate, în vii, în holde verzi și mândre, în pogoane întregi (inevitabil) de floarea-soarelui. Cu aceleași case ca niște cușme aruncate pe deal, a apucat-o probabil și Pușchin. Așa e Basarabia. Dar streinii niciodată nu o pot înțelege. Teren inexplorabil încă, literatura va fi cea dintâi capabilă să-i cuprindă îndeajuns belșugul de minuni. Basarabenii sunt conștienți de rolul ce trebue să-l joace o provincie la propășirea culturii românești și simt vie flacăra misiunii lor. Dacă provinciile țării noastre ca Ardealul, Moldova și Muntenia au creat valori neprețuite, în viitorul cel mai apropiat Basarabia, și ea, va aduce hotărîtoare contribuții.

Există actualmente un tineret basarabean, entuziast, îndârjit, pornit pe muncă, gata să realizeze cele mai frumoase idealuri. La marginea țării, în fundul provinciei, se desfășoară o luptă acerbă și obscură (deocamdată). Un **N. N. Moroșan** depune o râvnă neobosită spre cercetarea paleoliticului basarabean și a ajuns la rezultate geologice fericite. Un tânăr ca **Bezveconi,** cu revista de mare merit documentar „Din trecutul nostru" desgroapă ani și chipuri istorice, date uitării. Dacă deplasăm discuția pe plan literar, nu ne împăcăm deloc cu unele afirmații peremtorii despre „ratarea provinciei" și vom pomeni de câteva figuri, unele puțin cunoscute, dar sămănători de rodnicie, ca: **Vl. Cavarnali,** premiat de Fundațiile Regale (cu vol. „Poezii"), poetul stepei și al sentimentelor de umanitate. Din poemele sale în manuscris „Răsadul verdeal inimi stelele de sus îl plouă" multe au fost publicate în revista „Viața Basarabiei", versuri ce prin avânt de titan și verb de profet, te cuceresc. **N. F. Costenco,** clasic prin excelență, stăpânind la perfecție tehnica versului, ca și graiul basarabean, și-a spus cuvântul în volumul din anul trecut, întitulat „Poezii". **V. Luțcan,** poetul țintirimului, își croește o lume a sa, câteodată bizară, răscolitoare. **T. Nencev,** în volumul „Poezii', liric până la refuz, e un talent real ce s'a impus și'n „Pagini Basarabene", e „poetul noii generații, vulcanică, tulburătoare, nouă". **Bogdan Istru** cu cele două plachete de versuri întitulate „Blesteme" și „Moartea Vulturului" s'a afirmat ca poet al pământului în destrămare.

Iacob Slavov e un viitor condei de aur. In proză de asemenea: **Dominte Timonu** cu romanul „Al nimănui", **Ioan Sulacov** cu „Studentul din Bugeac", **N. Spătaru, Teodor Vicol, Mih. Curicheru** s'au impus negreșit. Mai puternic și o adevărată revelație în stil, e **Sergiu Matei Nica** al cărui excepțional „Silimon Pălămariu" rămâne un eveniment literar.

Iată că Basarabia nu-i lipsită de aspirații. Ea poate fi nesinchisită dacă lumea regățeană o pomenește atât de rar și de puțin. Mersul ei domol și deloc evasiv nu explorează la repezeală și superficial un pământ prea îmbelșugat de minuni.

GEORGE MENIUC

CE ESTE POESIA?

(URMARE DIN N-RUL TRECUT)

de MIHAI MOŞANDREI

Arta fără specialişti, fără un anumit public cu bani, n'a cunoscut manifeste, totul gravitând în jurul tradiţiei orale şi locale ce transmite un obicei acceptat de toţi.

Ca să prindeţi mai plastic comparaţia între poezia populară şi cea cultă, permiteţi-mi comparaţia între o bătută sau un brâuleţ şi un dans modern de salon, fie el cât de americănesc, sau acelaş brâuleţ şi un balet de Operă.

Există deci în oricare societate două arte juxtapuse: una populară şi alta aristocrată, dualism ce există în orice cultură cât de civilizată. Această artă populară, această poezie populară deseori admirată e azi mai cu seamă admirată ca un adevărat fetiş, nu numai de unii critici dar şi de unii eruditi. Motivele ar fi naţionalismul ei, spontaneitatea, lipsa de artificii faţă de care mulţi au rămas nu numai uimiţi azi, dar complet uluiţi.

Deseori artiştilor mari le-a servit drept sânge proaspăt infuzat. Avem în muzica nordică, pe un Grieg, în Franţa pe un Vincent D'Indy. In literatură un Bordeaux; un Barrès. La noi în poezie: un Coşbuc, un V. Voiculescu, un Pillat, au căutat să dea expresiei lor lirice acest timbru de viers popular. S'ar spune de altfel o evoluţie clară dela simplu la compus, dela popular la literatura cultă. De fapt ultimele teorii asupra folklorului sunt în sensul că el nu ar fi decât supravieţuirea unei arte superioare anterioare lui, şi decăzute în această stare de poem popular. Poezia populară nu urcă ci coboară o pantă a unei poezii tot culte dar uitate odată cu vicisitudinile istoriei. Atunci n'am mai putea afirma despre ea că e inventivă şi spontană, ci doar o relicvă preţioasă a unei vechi culturi. **Poezia populară s'ar confunda deci cu zeii tradiţiei.**

Spenser în tratatul său **Esseuri asupra progresului,** explică felul pieptănăturii unor ţărance cu acumularea unor mode toate păstrate. Stilul mobilelor provinciale nu e deseori decât un stil clasic adaptat locului. Poezia populară nu e deci şi ea decât supravieţuirea unei literaturi stinse, o contrafacere. In acest sens scriu E. Faure, Ch. Lalo, etc. Aşa dar poetul popular rareori e capabil să aibe alte păreri, idei sau impresii, decât ale noastre ale tuturor. Poetul cult e prin excelenţă tocmai acela ce caută sa fugă de **locul comun.**

Grosse observă că poetul popular vorbeşte numai despre el şi rare ori de alţi oameni şi mai cu seamă despre ţara lui.

De altfel aşa după cum observă **Gummer,** aceste poezii populare erau mai totdeauna cântate sau dansate, diferind fundamental de proză care e numai rostită. Aşa cum am mai afirmat, poezia e deci anterioară prozei. Odată însă cu formarea unei Curţi, a unei aristocraţii luxoase, survine **moda,** ca efect al luxului ce reclamă separatism şi noutate. Am avut rând pe rând poezia preţioasă a Franţei, gongorismul spaniol, eufuismul englez, marinismul italian, etc.

Persoana poetului, personalitatea lui e acea care începe să aibă preţ alături de atâtea nevoi superflue ale gustului.

Multe din curentele literare nu sunt decât rezultatul vanităţii, mândriei, rafinamentului Curţilor.

Luxului, inteligenţii, nevoilor ei, îi putem circumscrie naşterea poeziei culte, varietatea ei. De fapt nu trebuie confundat, că nu orice fel de distracţie devine neapărat artă. Deseori cea mai autentică artă obligă la un efort de gândire. Poezia nu poate deci fi privită ca o seară de cinematograf, o simplă derivaţie dela ocupaţia zilnică, ci ca un joc intelectual în care e necesar din partea cetitorului un efort de gândire. Sunt azi mulţi sociologi ce pretind pentru popor în timpurile de răgaz nu numai o uşuratecă petrecere de vreme, dar căutarea de a-l iniţia în bogăţia artelor. Cultura totuş nu ajută cu nimic a pricepe şi înţelege poezia, fiindcă e mare deosebire între luxul unui apartament şi luxul unei poezii. Poezia cultă a avut în totdeauna o ţinută intelectuală exagerată şi aceasta poate uneori chiar azi.

ORTODOXISM ŞI MODERNISM

Cum vedeţi, — în scopul de a cuprinde mai bine — până acum nu am făcut decât să încercuim pe dedeparte răspunsul întrebării: ce este poezia. Totul e să nu călcăm pe stratul de flori; să sugerăm doar căutând în acest fel să pătrundem mai adânc spre miezul misterului, fără a vă făgădui totuşi de a-l face ostatec până la sfârşit.

Poezia se pricepe mai puţin cu raţiunea, decât cu acea **antenă** a sufletului liric pe care unii o au iar alţii nu, indiferent de vârstă sau cultură. Nu e un lucru nou dacă v'aş spune azi, că fiecare din noi are o părere a lui despre poezie, cu atât mai mult aceasta când e vorba de critici ori poeţi. Se pare însă azi, că afară de câteva neînsemnate excepţii, toată lumea e de acord cel puţin asupra esenţialului poeziei.

Multora dintre dv. cu siguranţă nu vă sunt străine uriaşele lupte ce s'au dat în străinătate, fie între poeţi, fie între critici, şi în măsură mai mică la noi, spre a lămuri odată pentru totdeauna: ce este poezia? Dacă poate nu s'a ajuns chiar la o formulă ca în matematici bunăoară, totuş s'a putut bine delimita ceea ce nu poate fi poezie.

LUMEA POEZIEI

Un lucru rămâne limpede: intuiţia adevăratei poezii e o chestiune nu numai de gust dar de temperament de geniu. E ceea ce în muzică se numeşte: urechea muzicală.

Trebue să lămurim un fapt dela început. Greşala multor versificatori e şi aceea de a reduce în apărarea artei lor, întreaga poezie la ei. Dacă un curent, un cenaclu literar poate avea poeţii lui de seamă, aceasta nu înseamnă că şi alte curente, alte poncife, alte manifeste literare nu pot avea alte nuanţe de poezie adevărată.

E poate inutil să mai reamintim că în focul discuţiilor dintre şcolile poetice, cearta a coborît pe tărâmuri streine sau indiferente artei: naţional, etnic, social, moral, etc. Chiar esteticul după o familiară expresie a rafinatului A. France, nu rămâne şi el în ultimă analiză decât un „château de cartes"

Vrem să spunem prin aceasta că valoarea unei poezii, ca şi a oricărei arte, nu poate fi şcoala ci talentul, geniul creatorului ei.

Un de Souza ne vorbeşte de noii mari creatori, ca deosebindu-se de restul versificatorilor prin delicateţea, rafinamentul sau puterea sentimentului lor nivelator al materiei; după puterea de expresivitate şi contemporaneitate.

In acest mod s'a ajuns în Franţa, în poezie, la două culmi ce se sfidau una pe alta. Prima se numea a **suprarealismului,** în frunte cu Paul Eluard, şi **intelectualismul** al cărui şef şi maestru, e academicianul Paul Valéry.

De fapt privită în massa ei, poezia, ca şi orice artă în absolutul creator nu e decât o permanentă ondulaţiune, o căutare în delungul unei sau mai multor vieţi. O simplă observaţie se poate face relativ la poezie şi anume aceea că, cu cât s'a dorit mai pură, cu atât şi-a limitat mai mult domeniul investigaţiilor ei.

In toate cazurile noi poeţii cel puţin, nu vom putea cântări valoarea unui poem decât în **limita diferenţierii lui de proză,** de **filosofie,** de **morală didactică.** Dar aceasta nu vrea deloc să însemne că o poezie trebuie să fie imorală, afilosofică, anti-naţională, ci numai că scopul şi domeniul ei nu e acesta, dar că toate acestea pot apare în poem, numai pe cale temperamentală de spontaneitate.

Aşa dar, această chestiune se reduce, aşa cum a fost văzută de marele critic francez **Thibaudet,** la modul după care scriitorul îşi priveşte pe cetitorii lui.

Adevăraţii poeţi l-au uitat definitiv pe acest public, văzându-se prea numai pe ei, şi aşa s'a născut simbolismul francez, modernismul românesc, din superlativul dor de a face artă pentru artă, creatorul rămânând, până la ostilitate, indiferent marelui public anonim.

Ca o antiteză a lui, a cultului artei, avem azi şi un alt curent literar numit **ortodoxism.**

CE E ORTODOXISMUL LITERAR?

Dela început putem spune, că el nu e tot una cu ortodoxismul bisericii noastre de stat, dar că în structura lui teoretică despre artă, inclusiv despre poezie: rasa, credinţa, pământul, naţionalitatea printr'o lozincă pornită de la centru, trebue să formeze nucleul oricărei manifestări artistice. Formula e pe cât de puţin originală pe atât de puţin nouă, aceleaşi constrângeri găsindu-se azi în Germania rassistă ca şi în Rusia bolşevică.

Organul acestei manifestări e revista „Gândirea", sub directa influenţă a şefului ei spiritual, d. N. Crainic.

Temperamental, credem că orice manifestare de artă ce năzueşte la acest drept, şi mai cu seamă orice manifestare poetică, trebue să se mişte într'o perfectă şi completă libertate. Fără libertate nu poate exista creaţie, fiindca artistul nu se poate crea valabil decât tot pe ei. Arta e mereu variabilă, ori ortodoxismul e în veşnicie cristalizat, nevoluabil.

Poţi face politică, poţi face ziaristică, poţi face la rigoare critică, după un manunchi de norme restrânse, nu poţi însă niciodată face artă, poezie.

Sancţiunea contra libertăţii e una şi singură: uitarea definitivă, neluarea în consideraţie, etc.

Este şi unul din motivele pentru care foarte mulţi tineri poeţi de azi, au rămas refractari acestei ideologii de violenţe naţionale.

Dacă poezia încerci s'o cobori în stradă, sub falsa întăţişare a unor semne de luptă socială din acel moment, eşti sigur că nu mai aduci jertfe în faţa altarului poeziei.

E poate unul din cele mai sigure mijloace de a se anula o artă prin ea însăşi.

Dacă după o anchetă făcută de marele cotidian francez „Le Temps" se constată cu rare excepţii o artă şi în special o poezie aşa de mediocră în Europa e tocmai din cauza acestei înregimentări a prozodiei în mişcările naţionaliste. Cenzura obligă la uniforme pe care orice creator adevărat nu le poate purta, ca fiind de căpătat. Iarăşi ortodoxismul, tradiţionalismul nostru, par mişcări cari şi-au trăit vieaţa, fiindca nu putem rămane în veşnicie, la o poezie a **satului,** după cum nu ne putem închista în forma de stat eminamente agricol, fără a ne împotrivi fatalelor legi ale evoluţiei şi progresului. Niciodată mai mult decât azi nu s'a vorbit la noi de urbanism, şi oraşul, urbea, îşi reclamă drepturile sale de viaţă şi poezie.

Menirea artistului din toate vremurile a fost redarea experienţei lui de artă. Interesele de cluburi politice oricât de mascate, n'au cuvântul spre a face curente de artă, ce înainte de orice reclamă desinteres faţă de meschinaria zilei, şi sinceritatea de convingeri. Indoiala noastră a fost arătată recent, faţă de acest curent, de însuşi d. prof. Rădulescu Motru.

MODERNISM

Alături de acest curent ortodox ce crede mai mult într'o cultură a noastră întoarsă ca Ianus cu o faţă la Răsărit şi cu alta la Apus, cu o poezie în care să răsune isonul bisericesc şi giovineţa fascistă, mai dăinueşte un altul aşa zis modernist, plecând dela principii cu totul altele.

Dacă acest curent liric prezintă de la început un deosebit interes, e că el aşează întreaga temelie a poeziei pe **individualitate.** O stanţă valorează atâta cât valorează sufletul acelui ce o face, indiferent dacă ideea sau credinţa e sau nu modernă, actuală, etc. Există un **cu** interior, adânc, reacţionând atât de divers faţă de lumea din afara şi pe care noţiunile abstracte, teoreticizante îl lasă indiferent.

Dacă evident noţiunile de etnic, de istoric, de moral, pot în oarecare limită uneori intra în contextul unui poem, ceace importă pe poet e în prim rand, **experienţa poetică, muzica interioară, inefabilul.**

Aceşti modernişti, atunci când nu sunt nişte simpli imitatori, rămân nişte rafinaţi, ce cred că deasupra etnicului, istoriei, etc., se găseşte marele mister al **absolutului poetic,** ce se confundă cu natura, cu Dumnezeu, cu desăvârşirea.

E taina vieţii şi a morţii, e neexprimabilul lucrurilor şi al fiinţelor umile, e sufletul nostru capricios şi nesigur, fantasmagoric şi halucinat, ce trebue păstrat în taina ineditului lui şi nu programizat, didactizat, clarificat. Toate acestea n'ar fi fost decât trădări.

Ortodoxismul nu duce cu nimic mai departe poporanismul sau semănătorismul Vieţii Româneşti. Aceiaşi tehnică, aceiaşi copie a trecutului. Praful timpului n'a fost scuturat depe umerii poeziei ortodoxe.

Animatorul, teoriticianul acestei noui tendinţe moderniste, încurajatorul ei, este: E. Lovinescu.

Mult timp în fruntea revistei literare fondate de dânsul, „Sburătorul", a înţeles până la ziua încetării apariţiei, să apere înainte de orice, poezia de amestecuri eteroclite. Lucrul acesta însă n'a reuşit fără mari lupte şi mari mâhniri până ce azi ideea de poezie pură, de poezie occidentală, pare să se fi încetăţenit în admiraţia cercurilor literare. Invingând tradiţia minoră există azi un suflu liric asemănător în tehnică cu felul de a gândi poetic al rafinaţilor poeţi ai Apusului, ai oamenilor marilor centre culturale.

(Urmarea în n-rul viitor)

UN FEL DE MOARĂ!

de I. C. VISSARION

Lixandra s'a făcut mai măruntă. Acum câţiva ani era împlinită la corp şi parcă ceva mai 'naltă. Şi tot p'atunci povestea câte una d'ale ei, ba mai şi râdea. Acum însă nici nu mai zâmbeşte. E tot tristă.

M'am pomenit că soseşte la mine c'o târnă acoperită cu un sac la gură, şi pusă în cap. Nu mai venise de un an întreg.

— Ei, uite Lixandra, Lixandra... Unde ai plecat cu târna Lixandro?... Bună ziua.

— Sărut mâna.

Mă uitai la ea. „Sărut mâna" nu zisese ea nici odată. Trebue să aibă un păs mare, gândii eu, şi de aceea zice aşa, ca să-mi câştige buna voinţă.

— Păi am venit la dumneata cu nişte pui de curcă să-i cumperi, că la noi în Guşaţi nu-i cumpără nimeni şi mor păsările pe capete. Mă-sa a murit, găinile mor!

Mă gândii la nevinovăţia ei. Nici prin cap nu-i trecea că-mi aduce molima şi'n păsările mele. Nu-i răspunsei. O privii cât era de slabă. Era vânătă şi pielea subţire şi fără sânge ca băşicile acelea ce le umflă brânzarii sau cârnăţarii. Auzisem că e bolnavă şi-i luam seama să văd cât a prăpădit-o boala.

— Sunt zece puişori, — şi deslegă târna la gură.

— Ce mi-i da pe ei, că rămaşi fără mamă, sar la vecini şi nu-i omoară, dar mă'njură toţi, of, cum mă'njură!...

Puii erau de mărimea prepeliţei, abia schimbau puful.

— Şi cât ceri tu pe ei?

— Păi cât mi-eţi da... Că nu mai vreau să-i ţiu... Erau treisprezece, dar trei au murit.... Mă'njură rău, că nu au unde să se ducă. Curca asta nu e mă-sa, vede de ei, este a de mi-a mai rămas!...

In fundul târnei era o curcă.

Mă gândii ce să fac, să-i spui că nu cumpăr, a venit atâţia kilometri pe jos la mine, ca la cea mai mare nădejde a ei; să cumpăr, bag molima în păsări... O ştiam că ea n'are de unde să ia nici cinci lei, că sufere de o lipsă groaznică.

— Ei spune tu, cât vrei pe ei?...

— Păi, un pol de pui o fi mult?

— Ştiu eu...

— Şi... un pol pe curcă... fac... fac... zece şi cu unu, unsprezece poli — cumpăr porumb!

Luaii curca şi era atât de uşure, ca un caer de lână

— De ce e aşa de uşure?

— Păi o ţiu priponită, că pe ea, dacă sare la vecini, mi-o omoară, că zice că e mare şi strică rău! Paşte şi ea ce găseşte în lungul aţii!

Mă gândii că şi în lumea pasărilor şi a celorlalte dihanii, e noroc şi nenoroc, belşug şi sărăcie, sunt bucurii şi necazuri. Vai de omul sărac, el este temnicerul şi călăul vieţuitoarelor care au avut nenorocul să fie socotite ca ale lui. Impart — fără voia lor — soarta lui amărâtă.

— Curca n'o iau...

— Aoleo!... Ce mă fac eu? şi'ncepu să se vaite. Mi se păru ceva scrântit în felul acesta de văicăreală. Nu se mai văitase aşa de când o cunoşteam.

— Venisem la dumneata, ca la Dumnezeu!... Murim de foame!... Şi nimeni nu ne dă... Im dai ce vrei, te las şi pe cârşenie, că bani să am eu să iau dela dumneata. Ai mai mult noroc ca mine!

— Nenoroc am şi eu Lixandro, vorba ta, dar o fi mai mic — îţi dau zece poli, iar curca o tăiem şi o jumuli aci şi te duci cu ea acasă şi-o mănânci.

— Să mănânc eu curcă?!... Ce sunt boer?

— Ei, de ce să nu mănânci?

— Nu zău, mă bate Dumnezeu... Curcă?!... Nu mănânc.

— Păi nici eu nu mănânc... că de, uită-te şi tu, e prea slabă...

O cântăreşte şi ea în mână şi o lasă jos. Curca stă acolea de parcă e legată. Iau câteva fărimituri de mămăligă şi-i pui dinainte. Curca parcă nici nu le vede.

— Ce, nu-i place mămăligă?

— Ba i-o fi plăcând, dar n'o cunoaşte, că noi n'avem pentru noi, dar pentru ea.

Ii iau seama mai bine. Dosul palmelor Lixandrei este roşu, cu plesnituri lungi şi cu sgăibi ca de sgârieturi de pisici. Buzele îi sunt înegrite, uscate şi ca pripite la foc. Plesnituri cu sânge ici şi colo. E desculţă, că n'am pomenit-o încălţată decât la Paşti şi Crăciun. Pulpele şi d'asupra tălpilor sunt pline de sânge.

Intru în casă şi-i dau apoi două monezi de câte o sută de lei.

— Bodaproste! Bodaproste!

— De ce zici bodaproste, că ţi-i dau pe puii de curcă?

— Mi-era că nu-i iei nici dumneata, că nici coconaşul Gigolea n'a vrut — a zis să es mai repede, că-i bag boala în găini! O să-mi iau porumb... Of!... de trei zile nu mai avem şi împrumut nu ne mai dă nimeni...

Rămâne cu ochii fixaţi într'un loc. Cele două monede îi cad jos. Ea nu le ia. Se lasă cu spatele pe trunchiul sălciei unde şezuse. Nevasta se repezi la ea şi-o sprijini, şi-apoi către mine:

— Nu vezi? Ii vine rău!... Asta moare aci şi ne mai dă de vr'un zăduf.

O sguduie:

— Lixandro!

— Ei şi tu!... Adu lapte; fă-i cafea. O ţiu eu şi nevasta aleargă să-i aducă lapte dulce. Lixandra îşi mai reveni...

— Nu e nimic... Imi vine mie aşa câteodată un rău în cap... In cap am eu ce am şi niţel în capul pieptului, o arsură... niţică în burtă... da'mi trece.

Nevasta îi aduce o cană mare cu lapte dulce.

— Cum îţi vine? Na, bea asta, e lapte dulce de pe d'asupra oalei, cu multă smântână...

Ea bău...

— Bea-l tot, tot...

— E bun... da, e bun... Ei, nici lapte nu mai avem, că vaca am vândut-o...

— Cum îţi mai este?

— Ameşesc eu niţel şi uit unde sunt, uit de tot. Mi se pare că undeva umblă o moară, ciuruie apă, urlă... Şi acolo eu sunt stăpână şi am malai mult, de dau şi la alţii... Visez cu ochii deschişi... Ba văd şi apa şi dealurile, e ceva spre munte, unde n'am mai fost niciodată.... Răul este că au luat toţi boala de la mine. Şi Pavel şi Gheorghe sunt cu mâinile roşii şi plesnite. Noru-mea e vai de ea. A lui Gheorghe e teleleică... Pavel e sărac, sărac de n'are de nici unele.

— Unde-ai pus banii?

— Care bani?

— Banii ce ţi-i dădui pe puii de curcă?

— Banii?... păi, or mi-i dăduşi?

— Aoleo Lixandro... ia-i de jos...uite-i lângă tine... Ea parcă nu-i vede. Ii iau banii şi îi înod în colţul tistimelului.

— Să-i ţii minte...

— Ii ţiu... Spânu a luat şi el boala de la mine... Ameţim toţi, că nu s'a făcut porumb... Şerban are o boală la burtă, nu sufere nici apa... La deal văz eu că nu mai pot să urc. E 'nalt şi apa repede!

— Ce deal urci, Lixandro?

— Ai?... Aoleo, visam iar!... Un deal şi o maşină urca peste mine — zic, las-o să mă isprăvească... Vezi, în cap am eu ce am!... Puţin la inimă şi'n capu' pieptului!... O usturime.

— Mai dă-i lapte...

— Lasă, bodaproste!

O îmbiarăm şi mai bău o cană de lapte.

— De copii mi-e foc... Că m'aş duce la Bucureşti să mă bag slugă. Era cucoana Smaranda, când eram eu de 14 ani — îmi zicea să stau la ea până la măritiş. Mă duc la ea să mă bag slugă...

Se căzneşte să se scoale.

— De câţi ani e Pavel al tău?

— Păi o fi de treizeci şi cinci de ani... băiatul meu ăl dintâi...

— Şi crezi c'o mai fi vie coana Smaranda?

— Ai?... Păi... n'o fi; dar cum să moară ea... Dar nu, o zice vr'un jandar c'am omorât-o eu, nu mai mă duc... De patru ani am vândut vaca şi nevasta lu' Gheorghe ni-a furat banii.

Nevasta îmi şopti:

— Asta nebuneşte aci... Nu mai vorbi cu ea... Să-i facem rost s'o trimetem acasă. Ce căutaşi să-i iei puii? Ne bagă moartea în păsări!...

— Taci şi tu.

— N'am fost săracă mereu!... Moara mea umbla mereu. Atunci era de trai...

— Lasă Lixandro, lasă, că moara ta a'nceput să umble şi acuşi...

— Adevărat, domnule Iancu?

— Da.

— Acuşi nu mai mor de foame, că iau mălai şi mănânc mămăligă cu toţi ai mei!...

Am trimis-o cu căruţa acasă şi cu un copil al meu. Mă gândesc la D-zeu că şi-a acoperit pământenii cu o prea mare depărtare. Ori ce om moare, dar n'ar trebui să moară unii aşa de chinuiţi.

De prisos să mai spun, că d'atunci îmi mor păsările mereu!...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TÂRZIU

Ea nu e Ea, aceea făurită'n vise,
Acea turnată greu într'un tipar străvechi,
Păstrat în mine pentru zările deschise,
Şi plămădită lung de gândul obosit,
Iar râsul ei îmi plânge în urechi
Să-mi amintească, azi, de drumul chinuit.

Eu nu sunt Eu, acela'n care am crezut,
In care mi-am închis adânc şi fără urme
Şi mi-am ascuns de lume, neştiut,
Un suflet nou pentru-o iubire nouă,
Mai nesfârşit cuprinzătoare ca o lume,
Azi ruptă, chinuit, în două.

Din cele două părţi, una e'n Ea ;
Am aruncat-o'n urmă să se piardă'n taină,
Ca s'o găsească'n Ea vreo biată haimana
Cu trup de om şi suflet de-animal,
Şi s'o nesocotească-apoi, ca pe-o regină
Dintr'un grotesc şi scârnav carnaval.

Iar partea ce-a rămas ascunsă'n mine,
Am s'o păstrez, avar, pentru Acea din urmă,
Acea pe care-o simt încet cum vine,
S'o fac iubita mea şi'n ea nemernicia
Să mi-o ascund de cei rămaşi în turmă
Şi să deschid cu trupu-i veşnicia !...

MUGUR MARDAN

Spre Capri

Valul sărută plecarea luntraşului, sprinten vultur,
Freamătul mării pătrunde în luntre, de jur împrejur.

Zefirul se-aşterne pe creste şi zarea tresare, uşor,
Apusul se-opreşte pe unde pictându-şi, feeric, covor.

Suspină pământul de vraje, pe mal răsărit-au copii,
Aşteaptă plecarea şi'n valuri se-aruncă, pe dâre-arginti.

Şi luntrea pluteşte'n vâltoare, departe de ţărm locuit,
Cuprinde în braţe apusul scăldat în ocean, nesfârşit....

ILEANA BUSUIOCEANU

Bibliotecarul şi cultura

de AL. IORDAN

Intr'un articol anterior am schiţat evoluţia şi rolul bibliotecilor în desvoltarea culturii.

In cele ce urmează voi face o succintă prezentare a celor mai de seamă bibliotecari, din vremurile cele mai îndepărtate şi voi încerca să fixez locul pe care îl ocupă bibliotecarul în programul cultural al unui stat, în deosebi ce factor auxiliar al cercetărilor.

Inceputul îl fac amintind de Demetrius din Falera, organizatorul renumitei biblioteci din Alexandria şi ai cărui succesori au fost Zenodot, Eratostenis, Apolonius, Aristonime şi Aristofan.

Oficiul de conducător al bibliotecii a fost exercitat la început, în Roma, de către sclavi şi probabil, în deosebi de către slavii greci, cari erau mai obişnuiţi cu rostul cărţilor.

Roma a înscris în rândul primilor săi bibliotecari pe Aninius Polinius, organizatorul primei biblioteci istorice, pe gramaticii Melisius şi Lucius Hyginus, primul conducător al bibliotecii Octavia, iar cel de al doilea, al celeia din Palatin, şi pe Antiohus, custodele bibliotecii din templul lui Apolon.

In timpul Renaşterii, bibliotecarii au fost recrutaţi din rândul umaniştilor celebri ca: Platinus, pentru Vatican şi Vilhelm Bude, pentru biblioteca lui Francisc I.

Astăzi, pentru a fi cineva conducător de bibliotecă în străinătate i se cere în primul rând o temeinică pregătire tehnică în şcoli speciale.

Asemenea şcoli există în Franţa: una intitulată „Ecole de chartes", iar a doua este ataşată pe lângă Universitatea din Paris, unde se predau cursuri speciale de biblioteconomie şi bibliologie.

Germania are o asemena şcoală la Göttingen, America la New-York, pe lângă Universitatea din acea localitate, iar în Belgia un decret din 1921 a instituit un curs special de biblioteconomie.

La noi s'au pus bazele unui modest început, pe lângă Arhivele Statului, prin 1921, de către fostul bibliotecar-ajutor al Academiei Române, Sady Ionescu.

In ultimii ani au luat fiinţă, la Cluj o conferinţă de bibliologie, iar la Bucureşti o docenţă, ambele în cadrul facultăţilor de litere.

Am afirmat mai sus că, pentru a fi cineva un bun bibliotecar i se cere o pregătire tehnică, dar această pregătire nu e suficientă, întrucât adevăratul bibliotecar trebue să îndeplinească şi alte condiţiuni pe care le rezumă admirabil abatele Cotton des Houssage, fost bibliotecar al Sorbonei, într'un discurs ţinut la adunarea generală din 1780 când a făcut următoarea declaraţie privitoare la condiţiunile ce trebue să îndeplinească un bibliotecar.

El afirmă:

„Un bibliotecar, într'adevăr demn de acest nume, trebue să fi cercetat mai întâiu toate domeniile imperiului cărţii, pentru a servi mai târziu de ghid şi îndrumător fidel, tuturor celor ce vor să-l cerceteze.

El nu va fi străin de nici o ramură a ştiinţelor: cărţi sfinte şi profane, arte frumoase, ştiinţe exacte, totul trebue să-i fie familiar. Muncitor asiduu şi neobosit, devotat profund scrierilor, ţelul său unic şi permanent va fi de a asigura propăşirea.

In raporturile sale cu publicul, bibliotecarul trebuie să-şi primească pe toţi vizitatorii cu sârguinţă şi politeţă şi să fie atât de amabil încât această primire să pară fiecăruia drept o distincţie personală. Niciodată să nu caute a se ascunde într'o oarecare retragere solitară şi necunoscută; frigul, căldura, ocupaţiile sale multiple, nu vor fi niciodată pentru el un pretext de a se sustrage de la obligaţia ce şi-a luat-o, de a fi pentru toţi savanţii care-l vizitează, un ghid tot atât de instruit pe cât şi binevoitor.

El va avea mai ales atenţia delicată, de a pune sub ochii acestora şi'n mâna lor, toate cărţile referitoare la aceeaşi specialitate, pentru a-şi duce cercetările lor la capăt cât mai uşor şi cât mai complet".

Iată ce trebue să fie un bibliotecar, aşa cum îl vede abatele Cotton de Houssages.

Indeplinind aceste condiţiuni, un bibliotecar are rolul firului Arianei, căci aşa precum Theseu, după ce omorâse Minotaurul, a putut să se descurce în Labirint datorită firului ce i-l dăduse Ariana, bibliotecarul călăuzeşte paşii cercetătorului debutant în labirintul modern care este Biblioteca şi unde, fără concursul său, cercetătorului i-ar trebui vreme îndelungată să poată găsi ceeace-l interesează şi poate că niciodată nu ar reuşi să dea de urma tuturor lucrărilor ce le posedă biblioteca, dacă n'ar avea concursul binevoitor şi dezinteresat al acestuia.

Şi toate aceste înlesniri bibliotecarul trebue să le facă, fără a spera că vre-o dată i se va recunoaşte contribuţia sa la progresul ştiinţific, căci după cum spune Ebert: **„Bibliotecarul nu poate să găsească răsplătirea strădaniilor sale de cât în simţământul ales şi intim, de a-şi fi făcut datoria".**

Stagiunea lirică dela Verona

„BOEMA"

de ROMEO ALEXANDRESCU

Dintre operele reprezentate în actuala stagiune lirică din Verona, neîntreruptă serie de succese triumfale, „Boema" este poate menită să facă în deosebi înţelese posibilităţile excepţionale ale spectacolului muzical în aer liber, astfel cum a ajuns să fie realizat în „teatrul arenelor".

Cu acest spectacol, într'adevăr, problemele de adaptare artistică a mijloacelor cu totul speciale ale marilor reprezentaţii sub cerul liber la cerinţele definitiv stabilite şi arhicunoscute ale unei opere prin excelenţă populare ca „Boema" lui Puccini, s'au înfăţişat în chipul cel mai accentuat.

Mafalda Favero

A fost în acelaş timp prilejul unor demonstraţii, care trebue privite drept definitive, ale capacităţii de mlădiere ce înregistrează astăzi această minunată organizaţie artistică, într'un grad ce-i permite să treacă fără cel mai mic sdruncin, cu cea mai armonioasă uşurinţă, dela grandilocvenţa şi somptuozitatea dramatică a operelor cu caracter religios, istoric sau de legendă mistică, gen care îi părea exclusiv destinat, la intimismul de delicată duioşie, la zugrăvirea învăluitor de nuanţată a sentimentelor direct omeneşti, cântate, cu Murger, de Puccini.

Orizontul de interpretare al teatrului în aer liber, când atinge o plenitudine şi o desăvârşire în concepţie şi măestrie, ca acelea ce aparţin teatrului liric al arenelor din Verona, devine astfel nelimitat.

Chipul în care s'a ajuns la asemenea rezultat, impune admiraţia sub toate raporturile.

Evident, elementele, în parte, sunt absolut de primul ordin.

Cântăreţii, dăruiţi cu glasuri care încântă auzul în fiecare clipă, dispunând şi de şiragul infinit de resurse pe care îl oferă ştiinţa felurită şi subtilă a cântului.

O orchestră, întreit mai mare decât orchestrele normale ale teatrelor acoperite, dar de un dosaj şi o calitate sonoră care redă, fără exces, fără o nepotrivire, în cele mai pretenţioase amănunte, întreaga atmosferă de replică şi susţinere instrumentală a operei, toată gama de comentarii pline de înţeles şi de expresie ce poate afla în partiţiune.

Dirijori, care respectă şi fac respectate operele cântate, cu ardoare şi pietate, sprijinite de cunoaşterea fără de lacune a lucrării şi a meşteşugului.

Tehnicieni ce mânuesc operatura scenică în condiţii de-o virtuozitate fenomenală. Regie magistrală.

Valoarea cea mare rezidă însă în acordarea completă, fără urmă de asperitate sau şovăire, fără uitarea celor mai modeste detalii, în cea mai catifelată unitate, a tuturor acestor avuţii de înfăptuire artistică, grupate şi îmbinate într'un tot de-o armonie perfectă.

Viziunei celei din urmă, rostuirei mari şi definitive a tuturor pieselor din mozaicul ce construeşte un spectacol, simţul de a găsi linia ultimă a sintetizării, a constituirii ideale a organismului complex al unui spectacol, nu le-au lipsit într'adevăr nimic spre a răspunde integral şi simultan, celor mai evoluate cerinţi ale artei.

O observaţie de ordin general, care nu trebue omisă este aceea ce priveşte iscusinţa extraordinară cu care s'au găsit noi dispoziţii scenice fiecărui moment din acţiunea „Boemei", în raport cu neobişnuitele proporţii ale unei scene haotic de mari, dar, bine înţeles, în dimensiunile necesare unui teatru de peste două zeci de mii de locuri. Mişcările scenice, ingenios amplificate, mişcările de mulţimi, în care figuraţia, compusă din sute de persoane, însufleţeşte tablouri de o viaţă şi-o bogăţie ameţitoare (piaţa cartierului latin), fiecare trăsătură de meşteşug regisoral, special imaginat cadrului imens al scenei arenelor, e o afirmare de îndemânare, imaginaţie şi bun simţ tehnice, de foarte înaltă clasă.

Dirijorul Franco Capuana

Cât priveşte interpreţii principali, trebue subliniat faptul că, au fost nu numai de primul ordin, dar şi aleşi cu rafinată pricepere spre a ilustra cât mai firesc şi mai deplin rolurile ce li s'au ales.

Giuseppe Lugo

Mimi, a d-nei Mafalda Favero, este o creaţie admirabilă. Gingaşe melancolie, sensibilitatea unui glas de caldă limpezime şi nespus de fragedă expresivitate, o fermecătoare muzicalitate, s'au transpus rolului, totalmente

Tenorul Giuseppe Luga, Rodolfo, a fost la un nivel de merite de aceeaş superioară esenţă.

Glasul acestui cântăreţ de rară înzestrare, are un timbru de o emoţionantă dulceaţă, o suavitate de emisiune fără cea mai mică excepţie, o egală dărnicie de ţesut vocal în toate registrele, înfrumuseţate de nişte acute extreme ce-i sunt, în glas, o adevărată podoabă.

Amelia Armolli, o „Musettă" de capricioasă şi neobosită vioiciune, Luigi Borgonovo, Camilo Namini şi Carlo Scattola au dat viaţă cu resurse artistice de elită celorlalte personagii, sub conducerea sigură, suplă şi de mare clocinţă de ritm a maestrului Franco Capuana.

Reacţiunile, de entusiasm clocotitor ale mulţimii auditorilor, s'au produs totdeauna în adevăratele puncte culminante, dovedind, atât prin aceasta, cât şi prin devoţiunea încordată cu care a fost urmărit spectacolul, existenţa unui public de excelentă pregătire şi înţelegere.

Reverie

Şi-a rezemat luna tâmpla obosită de pervazul ferestrei
Petrecându-şi după umeri mâinile şi-a despletit părul
A venit probabil să vadă dacă în odaia mea undeva, singurătatea-i hoinară

Ar putea-o stâmpăra să se culce
S'a apropiat de mine
Mi-a sărutat fruntea cum stelelor obrajii îmbujorati cu buzele ude, râul,
Privindu-mă trist ca şi mama, fiul, când trenul a pornit să-l ducă departe

Şi ea ştie bine că nu mai poate să urce,
Să-l mai îmbrăţişeze odată
Să-i spuie că are s'aştepte o săptămână în şir poştaşul în poartă
Cu veşti. S'o facă să-i râdă ochii aşteptărilor nemărturisite florilor ameţite, căzute jos palide

De-atâta bucurie
Cum strugurii pomilor când încep să-şi lepede toamna
Cămăşile scorojite în vie...

Am aşezat-o lângă mine, mi-am resfirat părul ei bogat peste piept, aşa cum a vrut
I-am făcut perină un maldăr de cărţi dintre acelea pe care ea însăşi mi le-a cerut
Am cusut cu aţă albă perdelelor rupturile
Să ne fie somnul închis cum câmpurile noaptea, când nu mai scurg jale cu lacrimi
Pe jghiaburile ochilor din inima munţilor, râurile...

M'am trezit uitându-mă pe fereastră, perdelele rămăseseră date deoparte
Işi ştergea luna cu basmaua roză a zorilor pleoapele în sudoarea rece a florilor înmuiate.
De nesomn era ca ziua de albă şi ziua ca o livadă de zarzări de ţi-e drag numai la ea să te uiţi
Vara chema cu batista fetei morgana bucuria fătului frumos care pleca cu ea peste munţi
Zi cu zi mai departe. Apoi iar să se'ntoarcă de-i zodie rea, de-i zodie bună
Cum toate în lumea asta se'ntâmplă cum toate-s în mintea şi inima noastră
Până când un prieten drag ţi se destăinuie mai convingător ca vreodată
Schimbându-ţi când şi când să nu te ardă la degete o lumânare înjumătăţită în mână.

DUMITRU MARIA TOADER

SPRE TOKIO

de D. IOV

Noembrie îşi destramă tristeţea pe dealurile cu păduri desfrunzite, pe văile unde se grămădesc negurile şi'n depărtări unde nourii frământă humă. Zările şi-au închis fereştile obosite şi prin ceaţa ce se ţese abia uneori, păsările toamnei se zăresc vâslind.

Din cerdacul casei chinovită pe deal, părintele Alexandru încearcă să spintece văzduhul cu privirea. N'are nimic nou de văzut, totuşi străşnueşte ochii cu palma stângă şi clatină capul a mirare, ca şi cum ar fi zărit ceva neobişnuit.

Pustiul toamnei şi urâtul îl apasă şi-l îngreuiază ca un maldăr de antiree. Preoteasa a plecat de-o săptămână şi lui îi pare că lipseşte de-un an. „O fi acum, o urmăreşte cu gândul părintele, la Botoşani la neamuri, sau poate la Eşi la fată, sau la vre'un ficior rătăcit prin lume. Că dacă nu-i vede o lună-două, scapără să plece".

A mai rămas singur de multe ori, dar nu în vreme cum îi asta: posomorâtă şi rece, când, la ţară, nimeni nu-ţi deschide uşa şi nu vezi ţipenie pe drum. Parcă de când a plecat preoteasa, s'au împuţinat şi treburile bisericeşti. Un singur botez; şi a avut o moliftă, un praznic, o citanie, o aghiazmă, să-i macine plictiseala. S'au cuibărit, ca urşii, toţi enoriaşii. In alte vremuri nu poate dovedi cu slujbele. Ce n'ar da acum să fie chemat la o... înmormântare.

Părintele Alexandru, venindu-i în minte înmormântările, zâmbeşte în barba puţintică şi ascuţită. „Pentru unii moartea aduce dureri; pentru noi preoţii..., şi părintele râde, întrerupându-şi gândurile. Se chinueşte mult pâna scoate de sub anteriu tabacherea. Găseşte loc pe patul din fundul cerdacului şi ajustează o ţigară groasă, în curmezişul foiţei.

— Manole? Măi Manole, strigă părintele.

Un flăcăuaş iesă din negura toamnei. Are mers de raţă leşească, mâni depărtate de trup, şi ochi spălăciţi:

Râde într'una şi chiar când îi supărat, pare că râde. Gura, bot de epure, cu buze întoarse de i se văd toţi dinţii. Vorbeşte greu, bâlbâit şi fără „r". Manole îi singura vietate în casă. Cu atât l-a lăsat preoteasa. El îi pregăteşte mâncarea, el are grijă de „sticlă de Cotnar", cu el stă de vorbă când coboară noaptea şi nu poposeşte somnul.

— Manole unde-i amnaru?

Face ochi de bou şi râde.

— Nu ştiu părinte...

— Cum nu ştii? Caută-l, ce te holbezi la mine?

Manole îl caută: nu se mişcă din loc, dar roteşte privirea prin cerdac.

— Nu-i părinte...

— Du-te şi adă-mi un foc Da'ia sama să nu faci vre'o poznă.

S'aude un şuruit dulce, ca o muzică. A 'nceput ploaia. Vine dinspre Dealul lui Vodă, dinspre Hârlău. Se toarce din nouri, lin, cu mărâit de pisică lenevită lângă sobă. Câte-un spulber de stropi aruncă duş mărunt în obrazul preotului. Din codrii Holmului coboară ploaia cu sunet de căruţă dobrogeană. Umezeala fâlfâie din aripi şi 'mbracă totul. Din munţii de humă ai cerului înserarea îşi cerne cenuşa.

— Manole..., Manole? Unde dracu, Doamne-iartă-mă, eşti?

Tălpăind întunericul, iasă din sală flăcăul.

— Unde stai mă?... Ţi-am spus să-mi dai s'aprind ţigara...

Manole râde, înlemnit.

— Unde-ai fost pân'amu?

— Am făcut focu.

— Ai făcut focu? Ce să faci cu focu?

— S'aprinzi ţigala...

— Bată-te să te bată Cel de Sus, nătărăule. Pentru ca s'aprind o ţigară trebue să faci focu, s'umpli soba cu lemne, să consumi gaz!... De ce nu mi-ai adus chibrit?

— N'am găsit pălinte.

— Dar focu cu ce l'ai aprins?

— Cu că'buni, pălinte.

— Şi n'ai putut s'aduci ,un cărbune, prostule. Pleacă de-aici. Şi pregăteşte masa.

S'a întunecat. Plouă des şi lung. Şferi de apă leagă nourii cu pământul. Au năvălit umbrele în cerdac. Doar ţigara trăeşte c'un licurici în vârf.

Unde-o fi preoteasa oare? Să fie la Botşăni, să fie la Eşi?... M'a lăsat cu blestematul ista de Manole de nebunesc de urât. Şi dumneaei să plimbă..

— Pălinte? Hai la masă, pălinte.

A omorât capătul de ţigară pe prichiciul cerdacului, s'a desprins din întuneric, şi'n odăiţa unde clipocea o lampă, s'a aşezat, din obişnuinţă, într'o latură a mesei. A mâncat ce-a dat Dumnezeu şi Manole. I-a plăcut şi-a mâncat două farfurii de hribi în oţet şi cu mujdei ,lăsaţi într'un borcan de preoteasă. Apoi, după două-trei înghiţituri, câte-un pahar de Cotnar, de-un an vechime, amăriu şi cenuşiu ca vremea de afară.

Ţâue în odae a pustiu. A adormit şi ceasornicul. S'a golit sticla.

— Manole, i-a mai adă părinţelului o sticlă...

Acum îi vorbeşte dulce, părinteşte. In nopţile astea îi e singurul prieten.

După ce-a adus sticla şi şi-a umplut paharul, părintele îl poftește să stea şi el pe-un scaun ,lângă uşă.

— Stăi şi tu Manoluţă acolo şi dă un pahar că-ţi torn şi ţie.

Manole râde, lungind botul. Treptat, sticla se deşeartă şi noaptea creşte.

Ploaia isbeşte în fereşti, vrea să intre în casă. Şi'n odaie ţâue a pustiu, miroasă o lampă şi-i urât.

— Manole, oare unde-o fi coana preoteasă amu?

Manole râde şi tace.

— Unde să fie, Manole? La Eşi, la Botşăni, la Bucureşti?

Manole tace şi zâmbeşte trist.

— Tare mi-i urât, Manole, tare mi-i urât fără preoteasă. Dac'aş putea, aş zbura s'o caut.

Părintele are gust de vorbă. Ar sta noaptea întreagă la un pahar de vin şi la sfat. Îi vin în minte fel de fel de gânduri şi i le destăinueşte servitorului.

— Iaca, măi Manole, dac'aşi avea un aeroplan m'aşi duce după preoteasă şi-aşi aducea-o acasă. N'aş face bine, măi Manole?

— Face pălinte, că este tleabă multă acasă.

— Aşa-i. Este multă treabă de făcut. Şi mie mi-i urât singur. Ia mai dă paharu...

După ce-i umple paharu, părintelui Alexandru i se măreşte gustul de vorbă.

— Măi Manole ştii tu ce-i acela aeroplan?

— Nu ştiu, pălinte.

— Nu ştii ce-i aeroplan?

— Aleoplan? Nu ştiu.

— N'ai văzut-o niciodată?

— Tt!...

Aeroplan este o pasăre ce zboară pe sus. O pasăre mare, de fier, care poartă oamenii. Îi duce ca'ntr'o căruţă şi iute, ca gândul. N'ai văzut când trece pe deasupra satului, când zboară de la Eşi spre Cernăuţi?

— Am văzut pălinte astă vală.

— Aşa, acela care zbura astă vară.

Părintele vrea să facă pe Manole să priceapă ce-i acela aeroplan şi cum funcţionează.

— Tu l-ai văzut, bre Manoluţă, pe sus da eu vreau amu să-ţi arăt ţie cum îi aeroplanu, ce fel de motor are şi cum aleargă. Du-te şi umple sticla asta şi pe urmă am să-ţi arăt.

Acum râde părintele Alexandru cu poftă. Îi pare tare bine c'a găsit un subiect de vorbă şi poate omorî noaptea.

— Pune sticla pe masă, Manole şi ie seama. Trage scaunu aici lângă masă şi stăi. Aşa. Eu stau în spatele tale. Masa asta îi cum ar fi aeroplanu. Intr'însa motoru, adică maşinăria care poartă aeroplanu şi noi suntem călătorii. Din cealaltă parte ne'nchipuim alţi doi călători aşa ca să fie echilibru, adică să nu să încline aeroplanu şi să se răstoarne. Aici în faţă stă mecanicul care conduce aeroplanu. Pricepi, Manoluţă?

— Da, pălinte.

— Aşa. Va să zică aista-i aeroplanu. Şi acum noi stăm şi nu ne mişcăm, în dată ce porneşte motoru. Să nu care cuva să te mişti sau să te uiţi înapoi, că ne prăvălim cine ştie în ce prăpastie

Inainte de a pune motorul în mişcare, părintele deşartă paharul.

—Amu să chiamă că motoru a luat benzină, adică putere.

Părintele umple din nou paharul. Ascultă freamătul ploaiei şi rămâne pe gânduri. Unde să zboare?

Ar vrea să plece departe... departe... la capătul lumii... Şi-i vine dintr'o-dată în minte: Tokio. Are să zboare la Tokio!..

— Manole, suntem gata de plecare. Ştii unde mergem?

— Nu ştiu, pălinte ,răspunde Manole, ţapăn, fără a se mişca.

— Poţi să te uiţi Manole că încă n'am plecat. Incă n'am pus motoru în funcţiune. Ştii unde avem să zburăm? La Tokio!... Tu ştii unde-i Tokio?

— Da.

Părintele se miră mult: De unde ştie el unde-i Tokio?

— Şi unde-i Tokio, Manole?

— Acolo ude-i coana pleoteasă.

Părintele râde de se cutremură aeroplanu. De veselie, deşartă paharul şi-l umple iar, să fie.

—Nu, Manoluţă dragă, amu noi nu mai mergem după coana preoteasă. Amu mergem mai departe, mergem la Tokio. Tokio ista îi un oraş mare, departe hăt departe, tocmai în răsărit, la capătul lumii. Aşa am hotărît: să colindăm pământul cât mai mult. Vom merge la Tokio. Avem să vedem un oraş mare şi frumos. Tu numai să stai nemişcat, cum ţi-am spus. Acum plecăm. Punem motorul în mişcare.

Părintele face ca bondarii: brnnn...

— Acuma am plecat, Manole. Plutim pe sus. Brrnnn!... Auzi motorul? Suntem în văzduh, deasupra nourilor. Brrnn... Urcăm la cer şi fugim spre Tokio.

Manole stă ţapăn, nu cumva să se hlobăne aparatul. Părintele a întins încet mâna, să nu clatine aeroplanul şi a luat paharul, l'a dus uşor la gură, pe urmă l-a umplut, ca să nu mai facă o nouă mişcare.

— Bârrnn!... Vâjjj!... Amu trecem prin furtună, Manole. Auzi cum vâjie? Şi câte avem să mai pătim, până la Tokio! Numai să nu te mişti.

Cu mare băgare de seamă în mişcări, părintele Alexandru a golit sticla. Apoi, obosit de drum, a 'nceput să clipociască, moţăind din cap şi zdruncinând stabilitatea aeroplanului. Pe urmă şi-a culcat cotul pe masă, a aplecat capul şi-a început să sforăie tare.

Manole s'a înfiorat. Îşi închipuia că aeroplanul trece prin primejdii şi luptă cu mari greutăţi. Asculta, nemişcat, zgomotul motorului şi simţea sub el un gol şi'n mintea lui se ruga să le ajute Dumnezeu s'ajungă cu sănătate la Tokio.

Intr'un târziu, i s'a părut c'aude cântec de cocoş. Să fie prin văzduh vre-o biată călătoare? O fi vestit miezul nopţii. Cum sta ţapăn, începu să-l doară închieturile trupului. Ar vrea să se mişte ,dar se teme să nu strice balansul aeroplanului. Şi mai ales se miră foarte mult de ce părintele nu-i mai vorbeşte. Îi place să tacă, s'audă motorul? Incepe să-l roadă neliniştea. Ce face părintele? Dacă s'ar întoarce puţin? Nu mai poate răbda. Intinde încet, înapoi, cotul şi-atinge genunchiul pasagerului din spate. Bucuros că l-a aflat, că n'a căzut într'o prăpastie, nu se poate stăpâni să nu-l întrebe:

— Mai este mult, pălinte?

Dar nu primeşte nici un răspuns.

Numai huruitul motorului răsună gros şi prelung. Poate că din cauza motorului părintele n'a auzit întrebarea.

— Mai este mult, pălinte?, întrebă a doua oară. Motorul a scrâşnit puternic şi aeroplanul s'a cutremurat, băgând în sperieţi pe flăcău.

I se părea acum lui Manole că de săptămâni întregi călătoreşte. Nu degeaba a spus părintele că oraşul unde se duce îi la capătul lumii!... Dar nu mai poate suferi. Trebuie măcar cât de puţin să se mişte. Să vadă măcar ce face părintele. Inainte de a lua hotărârea, care poate s'aducă nenorocire, întrebă pentru a treia oară:

— Mai este mult ,pălinte?

Şi-aşteaptă... Aşteaptă mult şi cu teamă. Are să se mişte; are să'ntoarcă măcar capul să-şi vadă tovarăşul în zbor. A'ntors capul puţin şi s'a 'nspăimântat. I s'a părut că aparatul s'a aplecat pe-o coastă şi era gata să se prăvale Apoi, văzând că totul merge bine, a întors capul mai mult spre stânga şi-a putut vedea, cu coada ochiului, cum părintele, cu cotul sprijinit pe aeroplan, cu capul deasupra, cu barba mică răsfirată pe masă, ca o măturică, dormea liniştit, cu sticla goală şi paharul deşert, în apropiere.

Manole şi-a îndreptat trupul, linistit, să nu turbure zborul. A întins, încetişor, cotul deasupra aeroplanului, şi-a aplecat capul ca pe-o pernă şi peste câteva minute aeroplanul înainta spre Tokio, cu două motoare...

CURTEA DELA TRIFEŞTI

de TH. RĂŞCANU

Intr'o zi din primăvara anului 1910 mă duceam, împreună cu verişoarele mele Elena şi Alexandra Cantacuzino, la Climeştii lui Eugen Ghika-Budeşti din judeţul Roman.

Dela Roman până la Climeşti este cale ca de vreo două ore, cu trăsura. Drumul — după cât îmi amintesc — este destul de monoton şi nu străbate decât un singur sat. Acolo, trăsura a poposit, ca să răsufle caii.

— Aici-s Trifeştii, ne-a lămurit vizitiul lui „conu Eugen".

— Aa, daaa?...

Numele acesta ne-a făcut să tresărim într'un mod deosebit. Trifeşti!.. De câte ori, în copilărie, n'am auzit acest nume! Habar n'aveam că voiu vedea Trifeştii, mergând la Climeşti. Şi iată, când nici nu mă aşteptam, mi-a fost dat să văd Trifeştii despre care atât de mult o tot auzisem pe mama povestind.

— Aici a fost aşezarea bunicului nostru.

Bunicul meu (despre mamă) era şi bunicul (tot despre mamă) al verişoarelor mele, căci mamele noastre erau surori, fiicele lui Gheorghe Ghika-Trifeşti.

Am cerut vizitiului să mai prelungească popasul, m'am dat jos din trăsură şi am început să mă uit în toate părţile.

— Trifeşti!.. Iată Trifeştii!..

Mă uitam cu alţi ochi decât la un sat oarecare prin care sau pe lângă care treci întâmplător.

— Uite iazul!

De câte ori nu auzisem pe mama despre iazul de la Trifeşti. Ştiam unde era, deşi nu-l văzusem niciodată. Era în faţa casei devale. Nu-l văzusem aevea, dar ştiam unde venea, căci, într'un album de desemn al mamei, de când era dânsa fată mare, văzusem „casa de la Trifeşti şi iazul" aşa cum mama — care desemna şi picta — le reprodusese după natură. Desenul acela făcut de mama şi înfăţişând Curtea de la Trifeşti, înaltă cu etaj, în stilul marilor case de ţară, cu ziduri groase şi acoperişuri şindrilite şi ţuguiate, oglindindu-se în apele iazului, mi se părea potrivit pentru versul lui Eminescu:

Stă castelul singuratec oglindindu-se
în lacuri

Acest vers îmi evoca totdeauna curtea de la Trifeşti, din albumul de desemn al mamei, iar desemnul mamei înfăţişând curtea şi iazul de la Trifeşti îmi evoca versul lui Eminescu.

Dar, atunci când am văzut-o, trecând spre Climeşti, în ziua aceea din primăvara anului 1910, curtea de la Trifeşti nu mai semăna cu aceea din desenul mamei!

De pe deluşorul unde fusese altădată aşezarea bunicului, sub privirile indiferente ale căsuţelor din sat, curtea de la Trifeşti îşi oglindea ruina în apele verzui ale aceluiaş iaz în care odinioară îşi oglindise splendoarea. Căciulile ţuguiate, de şindrilă putregăită, spartă de vânturi şi mâncată de ploi, ale acoperişului, dăinuiau în zadar peste zidirea masivă, ca de cetate, cu găuri căscate larg în locul uşilor şi ferestrelor.

Cine era proprietarul acestei ruini nu mai ştiam

Peste poclitul trăsurii, înainte ca Trifeştii să dispară la cotitura drumului, am mai privit de câteva ori curtea ruinată. In dosul ei, ţâşnind dintr'un masiv de copaci, turla aurită a bisericii scânteia în soare.

Biserica din Trifeşti. pe care o cunoşteam tot din spusele mamei, este una din cele mai frumoase din partea locului şi e renumită pentru icoana „cea făcătoare de minuni" a sfintei Fecioare Maria şi care, în vreme de secetă este adusă dela Trifeşti chiar şi în judeţele vecine cu Romanul.

Acolo este îngropat străbunicul, Hatmanul Iordache Ghika, născut la 1782 şi mort de holeră la Trifeşti în anul 1831. El a fost fiul mai mare a lui Dimitrie Ghika (născut la 1761 şi căsătorit la 1781 cu Ecaterina Cantacuzino) care, el însuşi, a fost fiul mai mare al lui Gheorghe Ghika, supranumit „Bey" (1739-1801) şi care s'a căsătorit la 1759 cu Anastasia Kostaki. Acest Gheorghe Ghika a fost mare vistiernic la 1770, mare hatman la 1776, mare logofăt la 1793 după ce — între 1777 şi 1783 — fiind în serviciul Turciei, a căpătat titlul de Bey. Acest Ghika-Bey a mai avut, în afară de Dimitrie, alţi trei feciori: *Grigore* (autorul ramurii Ghika-Budeşti). *Alexandru* (autorul ramurii Ghika-Brigadier, fiindcă a fost general de brigadă în armata rusă) şi *Ioan*, mort celibatar.

Dimitrie Ghika, fiul mai mare al lui Gheorghe Ghika-Beiul, a mai avut şi el, în afară de Iordache (autorul ramurei Ghika-Trifeşti, zisă „Beişor") alţi doi feciori: *Alexandru* (zis „Kefal" autorul ramurii „Ghika-Kefal", din care se trăgea Albert Ghika, fostul pretendent la tronul Albaniei) şi *Constantin* (zis Petreanu sau Şerbăneşti, din care se trăgea Leon Ghika ucis în duel, la 1881, la Iaşi, de Scărlat Vârnav).

Ramura Ghika-Trifeşti (zisă zi „Beişor") este întemeiată de Iordache Ghika, feciorul mai mare al lui Dimitrie, care, la rândul lui era feciorul mai mare al Beiului Gheorghe Ghika.

Iordache Ghika — zis şi „Beişor" — a stăpânit Trifeştii unde, cum am spus, a murit de holeră, la 1831. Din prima sa căsătorie cu Safta Razu (la 1804) a avut cinci copii (patru băieţi şi o fată) cari, însă, au murit cu toţii, de mici, după moartea mamei lor stinsă din viaţă la 1815. Căsătorindu-se a doua oară (cu Ruxandra Ştirbey hatmanul Iordache Ghika — străbunicul meu — a avut alţi cinci copii.

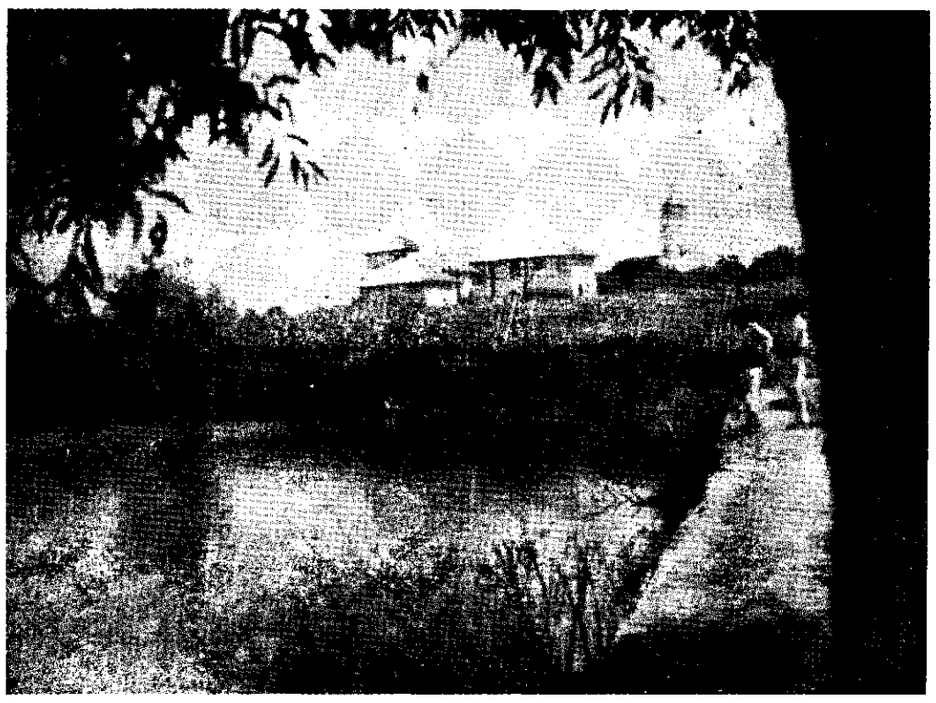

Aceşti cinci copii ai străbunicului erau trei fete (*Anica*, căs. cu Em. Bogdan, *Ecaterina*, căs. cu Const. Katakaz, în Basarabia, *Elena*, căs. întâiu cu Al. Soutzo şi al doilea cu Marchizul de la Monte-Uzère) şi doi băieţi. Unul din ei — Dimitrie — murind copil, a rămas numai *Gheorghe* Ghika (bunicul meu) stăpânitor al aşezării de la Trifeşti şi al celor cinci mii de fălci de moşie, cât erau Trifeştii pe atunci.

Din căsătoria sa cu Agripina Miclescu (sora mitropolitului Calinic Miclescu) Gheorghe Ghika a avut un singur fiu (Ioan) şi cinci fete (dintre care mama mea) cari au supravieţuit, pe când vreo doi alţii au murit după naştere. Născut la Trifeşti, la 5 Mai 1827, bunicul a murit la Giurgiu (în 22 Iunie 1884) unde se afla în garnizoană, căci era colonel de cavalerie.

Fiind înclinat spre risipă şi cheltuieli, ca mai toţi boierii din vremea aceea, ducând, la Trifeşti, o viaţă costisitoare, cu întreţinerea hergheliilor de cai şi a tuturor emigranţilor şi refugiaţilor polonezi după răscoala de la 1863 (atunci când pentru a doua oară au încercat polonezii să-şi recapete neatârnarea) bunicul a sfârşit prin a înstrăina moşia părintească, pe care, în parte, a răscumpărat-o bunica după ce s'a despărţit prin divorţ. Dar, mai târziu, şi bunica a trebuit să vândă curtea dela Trifeşti şi partea de moşie ce răscumpărase, pentru a-şi înzestra cele cinci fete.

Astfel Trifeştii au ieşit definitiv din stăpânirea neamului Ghiculesc. Moşia — care avea pe vremea bunicului vreo cinci mii de fălci — s'a împărţit în mai multe moşii, cari, înainte de expropriere, încă erau mari.

Imi aduc aminte că o auzeam pe mama spunând că atunci când bunica (devenită prin a doua căsătorie Agripina Jora) a vândut pădurea de pe Trifeşti, sau numai o parte din ea, a luat 60.000 de „ducaţi".

Cele cinci mii de *fălci* ale bunicului s'au prefăcut în mai multe moşii — totuşi mari, înainte de expropriere... Spunea mama că partea din Trifeşti pe care o răscumpărase bunica după divorţul ei cu bunicul, a vândut-o mai târziu unei doamne din Roman cu numele „Donică". Mai există această familie la Roman? Nu mai ştiu. Nu mai ştiu nici ce a mai rămas din Trifeştii bunicului, căci vremea schimbă rosturile lucrurilor şi ale oamenilor.

Când am trecut pe acolo, în 1910, era în ruină.

De-atunci, n'am mai revenit prin părţile acelea.

Din întâmplare, acum câţiva ani, mi s'a cerut o colaborare la revista „Peisaj" ce apărea la Roman.

Şi, pe coperta revistei „Peisaj" am găsit fotografia curţii de la Trifeşti!... Revista „Peisaj" mi-a făcut o deosebită plăcere. Nu numai pentrucă m'a făcut să revăd curtea de la Trifeşti care a fost a bunicului meu şi a bunicii mele materne, dar şi pentrucă din acea fotografie (aceeaşi pe care o alătur aici) am văzut cu plăcută surprindere că vechea curte Ghiculească dela Trifeşti a fost restaurată — aşa cum a fost — şi readusă la viaţă.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CARTEA FRANCEZĂ

Le conte d'Ornano: Marie Walewska

(Hachette — Paris, 1938)

Faţă de bogata bibliografie istorică a episodului legăturii amoroase a lui Napoleon cu Maria Walevska, studiul biografic recent, datorit d-lui d'Ornano prezintă importanţa unei documentări inedite, descoperită printr'o întâmplare cu totul banală: în sertarele unui scrin vechi care urma să fie aruncat ca netrebnic dimpreună cu alt mobilier nefolositor aparţinând unuia din castelele de familie ale autorului cărţii, printre alte hârtii îngălbenite şi relicve lipsite de valoare, au fost găsite şi câteva dosare cuprinzând sub intitulări felurite, ca „Papiers de la Maréchale", „Notes de la Maréchale", „Souvenirs de la Maréchale", „Lettres de la Maréchale", „Pologne", — însemnări autografe deale aceleia care a fost supranumită „soţia poloneză a lui Napoleon", ajunsă precum se ştie, în 1816, prin căsătoria

Marie Walewska

cu generalul şi mai târziu mareşalul Ornano, mareşală a imperiului. Odată aflat în posesia acestor preţioase mărturii ale epocii, d. d'Ornano, care e descendentul în linie directă al Mariei Walewska, a putut reconstitui cu o exacticitate minuţioasă episodul romantic a cărui eroină a fost faimoasa contesă poloneză, aducând în acelaş timp, şi cu această ocazie, precizări remarcabile asupra câtorva detalii controversate din istoria ultimilor opt ani ai primului imperiu francez. Călăuzit de indicaţiunile documentelor, autorul a străbătut Polonia pe urmele Mariei Walewska, astfel că, graţie autentificării acestor confidenţe, suntem încredinţaţi că „ceea ce ar putea părea ciudat în istoria ce urmează, departe de a ocoli adevărul, este dimpotrivă, expresia lui cea mai credincioasă".

Imprejurările şi atmosfera în care se petrece intrarea pe scena istoriei a Mariei Walewska sunt dintre cele mai romantice cu putinţă din câte se pot închipui şi cu totul în spiritul epocii, favorizând cele mai extravagante aventuri: dealungul vertiginosului itinerar al campaniilor napoleoniene, câteva zile după bătălia dela Iena şi înainte de Eylau şi Friedland, în drum spre Varşovia, caleaşca Impăratului se opreşte câteva minute, la 1 Ianuarie 1807, în satul polonez Bolnia, să-şi schimbe caii, sleiţi de puteri. O tânără ţărancă, judecând după îmbrăcăminte, se desprinde din mulţimea celor cari se îmbulzeau să aclame pe învingător şi făcându-şi drum cu coatele, riscând să fie călcată de picioarele cailor, isbuteşte să ajungă îmbujorată şi cu privirile înflăcărate de entusiasm lângă uşa trăsurii. Un zâmbet şi un buchet de flori dăruite de împărat, sunt răsplata ostenelilor ţărăncuţei. Vizitiul dă bice cailor, dar entuziasta admiratoare îi cuprinde mâna şi i-o acoperă de sărutări, şoptindu-i apoi:

„Sire, fiţi bine venit în Polonia. Călcaţi peste un pământ de eroi şi de martiri cari vă binecuvântă din Ceruri.

„Mântuiţi-ne de tirani! Sire, polonezii sunt gata să-şi dea sângele pentru voi şi inimile tuturor polonezelor ale voastre sunt!".

Scenă emoţionantă şi popularizată până la abuz prin scris şi pe ecran.

Tânăra poloneză nu era alta decât contesa Maria Walewska, fiica unuia dintre bravii camarazi de luptă ai eroului naţional Kosciusko, anume Laozinski, crescută în credinţa fanatică a reînvierii patriei poloneze. Măritată cu sila, la şaptesprezece ani, cu aproape septuagenarul conte Walewski, Maria nu are alt ideal în viaţă decât liberarea Poloniei sfâşiate, de sub cotropirea Rusiei, Austriei şi Prusiei. Nădăjdueşte că rugăciunea ei către neînvinsul împărat al francezilor va fi fost ascultată şi mai ales, că poate nu va fi dată uitării. Dar acela care va regiza împrejurările spre cel mai mare folos al patrioţilor poloni va fi şeful lor. Poniatowski. El îşi da seama că nu e deajuns o amintire înduioşătoare pentru a determina generozitatea unui soldat atât de puţin influenţabil în acţiunile lui politice şi militare, de argumente sentimentale. Ştie totuşi că este şi un om cu sângele fierbinte, un meridional, şi atunci în mintea lui se înfiripă planul de a sacrifica pe tânăra contesă, pentru mântuirea poporului polonez.

Sacrificiu patriotic, pe care dealtfel, aceasta îl primeşte cu o grabnică hotărîre. Mai greu este de câştigat pentru acest plan, soţul, dar şi el cedează în cele din urmă şi primeşte să închidă ochii, ca şi cum nimic n'ar fi ştiut. Astfel gestul Mariei Walewska reeditează pe acela al biblicei Esthera, cu deosebirea că sacrificiul tinerei poloneze, este preludiul celebrului roman de dragoste ştiut, dintre ea şi Napoleon.

Cartea d-lui d'Ornano povesteşte mai departe luptele dela Eylau şi Friedland, urmate de tratatul din Tilsit, care dă satisfacţie patrioţilor polonezi prin înfiinţarea marelui ducat al Varşoviei. Intre timp, în scurtul răgaz dintre două campanii, Napoleon se întoarce la Paris incognito şi trăeşte împreună cu aceea căreia-i scrie mai târziu: „Mi-ai dat sufletul tău şi îl ai pe al meu" — viaţa fermecătoare de boem şi de student îndrăgostit, colindând teatrele de cartier şi cabaretele de periferie. In 1810, la 4 Mai se naşte la Paris primul copil al lui Napoleon — „Copilul dela Wagram" cum a fost numit, în amintirea răsunătoarei victorii. Contele Walewski, Sganarelle luându-şi în serios rolul de patriot, îşi recunoaşte numaidecât paternitatea asupra pruncului nou născut, Alexandru Walewski, care în 1830 se va distinge prin bravură militară, luptând pentru Polonia răsculată şi mai târziu, după ce va fi naturalizat francez, ca diplomat şi om politic, în calitate de ambasador al Franţei la Londra, ministru al afacerilor străine şi în cele din urmă ministru de stat pe timpul celui de-al doilea Imperiu.

Un an după naşterea lui Alexandru Walewski venea pe lume şi fiul Mariei-Louisa, viitorul „Rege al Romei". Curând urmară şi zilele triste ale declinului: nefericita campanie în Rusia, abdicarea, exilul în insula Elba.

Maria nu îl va vedea din acel moment decât în împrejurări dramatice: în Elba, unde Napoleon refuză să-i primească bijuteriile, oferite dintr'un sentiment de total devotament cauzei lui, apoi la Malmaison, în ziua următoare dezastrului dela Waterloo, când se desparte de micul Alexandru, îmbrăţişându-l pentru ultima oară.

Bătrânul Walewski moare, şi în 1816 contesa văduvă se recăsătoreşte cu unul din foştii ofiţeri ai Imperiului, contele d'Ornano, ca răsplată a unei rare fidelităţi statornice în anii de restrişte. Mult timp însă nu mai supravieţuieşte nici Maria şi moare la treizeci de ani, după ce dăduse naştere unui fiu al cărui urmaş este povestitorul de azi, autor al biografiei de faţă.

J. LUCAS-DUBRETON: JUNOT, DIT „LA TEMPÊTE"

Fără a fi făcut parte din numărul mareşalilor lui Napoleon, Junot supranumit „Furtuna" a fost şi a rămas în istorie una dintre cele mai pitoreşti şi mai atrăgătoare figuri ale măreţei epopei imperiale.

Voluminoasa biografie publicată de d. J. Lucas-Dubreton înfăţişează cu o spirituală vioiciune dar şi cu preocuparea continuă de obiectivitate, viaţa acestui erou, care s'a acoperit de glorie dealungul campaniilor napoleoniene.

In timpul acelor mari sguduiri sociale şi politice cari au frământat Europa dela sfârşitul veacului XVIII, când împrejurările favorizau schimbările cele mai surprinzătoare în soarta unor oameni, strălucita vocaţie ostăşească a lui Junot a găsit condiţiunile celei mai prielnice desvoltări.

Viitorul duce d'Abrantés era sergent în unul din regimentele de voluntari cari au luat parte, în 1790, la asediul Toulonului, aflat pe atunci în mâinile regaliştilor şi ale englezilor. Poreclit de pe atunci „Furtuna", pentru bravura-i fără pereche, tânărul sergent a fost lesne remarcat de generalul Bonaparte.

Dacă Napoleon a avut meritul de a-l fi preţuit la valoarea adevărată, intuiţia lui Junot e tot atât de remarcabilă, şi mai surprinzătoare chiar, pentru a fi crezut cu o nestrămutată convingere în destinul protigios al viitorului împărat al Franţei.

Tot timpul vieţii lui, Junot a rămas legat de Bonaparte, pe care-l diviniza. In biografia Impăratului, plină de atâtea uitări, ingratitudini, laşităţi şi trădări, Junot a fost singurul care i-a păstrat un devotament fără margini şi o neştirbită credinţă.

PAUL JEANNE: LES THÉÂTRES D'OMBRES A MONTMARTRE

Publicul artistic şi literar al Parisului s'a pasionat, între anii 1887 şi 1914 de un gen de spectacole, inspirat deopotrivă din popularul teatru de marionete şi din modestele „umbre chinezeşti", care au fermecat anii copilăriei celor mai mulţi dintre noi.

Acest gen de spectacole, specific parisian, şi-a găsit o superioară expresie artistică în faimoasele teatre de umbre din Montmartre, cu deosebire „Chat Noir", „Qut'z'arts" şi „Lune rousse".

Cel care a avut iniţiativa, punându-şi tot elanul şi geniul său inventiv pentru perfecţionarea acestor spectacole, a fost Henri Rivière, care la cabaretul „Chat Noir" exercita o preponderenţă nedisculată, veghind cu străşnicie la alegerea desenatorilor şi a compozitorilor muzicali, pentru alcătuirea şi punerea în scenă a „pieselor de umbre".

Pentru întâia oară se face istoricul „teatrului de umbre" din Montmartre, graţie cercetărilor îndelungate şi răbdătoare ale d-lui Paul Jeanne, care fixează pentru posteritate fizionomia unor vremuri în care s'a desfăşurat atâta entuziasm generos şi însufleţire dezinteresată pentru artă.

MIHAI NICULESCU

LA SÂNT'ANDREI

de N. PORA

Gonea vijelios acceleratul, în gâfâitul la unison al celor două locomotive uriaşe, printre cele două maluri nesfârşite de omăt, pe care le netezise, de o parte şi de alta a şinelor, plugul american, care tăiase pârtie, cu o jumătate de ceas mai înainte.

Iar nămeţii se şi rotunjiseră din nou. Ochiul expert de pe „Pacific"-ul din capul trenului, zăria cum şinele, pe alocuri, erau năpădite de omătul ce se lăsa din cer, necontenit, scămos şi vânturat de viscol pe tot întinsul, cât ai clipi.

Pe sub perdea, printr'un capăt de geam desgheţat, ochii călătorului rămas singur într'un compartiment de a întâia, alunecau pe povârnişurile alburii, spintecând noaptea şi agăţându-se de siluetele negre ale brazilor, sgâlţâiţi şi ei de uragan.

Uitase de frigul ce-l năpădise, silindu-l să-şi ia blana pe el ,numai să vadă afară, să zărească ţinta spre care gonea.

Inaintau din greu locomotivele, ţinute pe loc de şiragul de vagoane, cu osiile pline de turturi. Iar crivăţul le stătea împotrivă, urlând ca fiarele, chiuind, ţipând şi şuerând, ca o legiune întreagă de iasme, deslănţuite de firea îndârjită împotriva supremaţiei omului.

„Până când?!" — îngăima viforul, par'că, năpustindu-se cu forţa a sute de mii de cai-putere, împotriva bietelor alcătuiri ale mâinii omeneşti, care deabia de puteau să se lupte cu cele câteva mii de cai vapori, ce duduiau neputincioşi în cazanele, pistoanele şi bielele, din ce în ce mai copleşite de turturi de ghiaţă.

Singuraticului de la întâia par'că i se tăiase inima. Il munceau, într'una, aceleaşi şi aceleaşi gânduri.

...Dacă nu isbuteşte s'ajungă noaptea asta? Sau, chiar şi dacă ajunge la Tablabuţii, ce se face dacă nu găseşte o sanie, sau vreo trăsură?...

Şi mai întunecat îşi întoarse privirile în compartiment şi, maşinal, scoase din buzunar petecul acela de hârtie.

Citi iar şi iar cuvintele de acolo, care îi ardeau privirile, de câte ori le recitea:

„Pierdut orice speranţă. Teamă desnodământ fatal. Veniţi urgent".

Gâfâitul surd al locomotivelor îi duduia în urechi, aducându-i în minte un ritm sacadat al cine ştie cărui cântec al dezolării, ce ţi se încuibă în suflet şi pe care îl îngăimi în neştire, sub obsesiunea unei nenorociri....

...Dacă nu mai rezistă? Şi dacă, ceea ce nu crede să se întâmple, se întâmplă totuşi în noaptea aceasta?

Şi fără el!

Biet sufletul acela plăpând, adus aci, în creerii munţilor, cu speranţa unei întremări grabnice, şi pe care acum este chemat să-l vadă în paroxismul suferinţei, gata de a atinge poate, limanul din urmă?

...Se poate închipui, oare, aşa ceva? Ce, ştiinţa a ajuns neputincioasă, de nu mai este în stare să salveze un suflet tânăr şi-atât de plin de dorul de vieaţă?

Şi îşi încleştă pumnii cu ură...

Iar ei, oamenii de ştiinţă au ajuns să fie nişte simple maşini vorbitoare, rostind anumite formule şi poveţe şi ticluind pe petice de hârtie sentinţe de moarte, ca nişte diabolici membri ai unor tribunale inchizitoriale, care se joacă cu vieţile omeneşti şi în câteva şiruri de poţiuni şi pilule îşi exercită sadica lor sete de nimicire!... Până când?

Până când?... urlă crivăţul, răsboibuind în prăpăstiile, printre care trece vijelios rapidul...

Până când? — repetă şi canonitul călător, pe al cărui obraj pocâltit de suferinţă sufletească, este gata să isbucnească în imprecaţii împotriva firii care îi stăvileşte calea.

Dar clocotişul uriaşelor locomotive se domoleşte. Prin geam zăreşte perindându-se în fugă luminiţele unui peron. Şi îl surprinde strigătul:

— „Tablabuţii!" — cu care şeful de tren îl aduce la realitate. Se uită la ceasornic.

A ajuns, deci, în gară, numai cu o oră şi jumătate întârziere!

Mai departe, însă, cine ştie?

Poate că va trebui să rămână în sat, în vreme ce acolo, sus, Doamne, ce grozăvie!

Ce i-a folosit c'a învăţat?

La ce's bune toate ostenelile lui, dacă nu-i în stare să facă totul cu putinţă, ca să scape din ghiarele morţii singura fiinţă ce-l mai leagă de vieaţă?!

Un hamal îi dă jos valizele şi o ia înainte pe peronul plin de nămeţii vânturaţi de vifor, îndreptându-se spre sala de aşteptare.

Iar la întrebarea lui:

— Nu-i vreo sanie, sau vreo trăsură pe-acilea?

Omul se grăbeşte să-i spună:

— Da' cum să nu! E o singură trăsură. D'apoi aia-i dela Sanator, ş'aşteaptă călători din Capitală.

Îi vine să ţipe de bucurie. Va să zică i-au trimis trăsura.

Se stăpâneşte, încheiând simplu:

— Păi, pe mine m'aşteaptă... Du-mi valizele..

Şi peste câteva clipe, înfăşurat în blană, s'apropie de o masă în sala de aşteptare, unde îmbie la o ulcică de vin fiert pe Samson, vizitiul Sanatorului — un muntean scund, cu pămătufurile mustăţelor înţurţurate şi cu ochii alburii, vicleni, ca ai unei sălbăticiuni.

După ce îşi muie de câteva ori mustăţele în ulcică, Samson îşi drese glasul, începând cu chef de vorbă:

— Eu, dom'le, că n'ai de un' să mă cunoşti, nu ştiu ce-i aia frica. Eu îs născut şi crescut acilea, în munţi, în mijlocul râpilor şi văgăunilor, între vântoase şi sălbăticiuni, de care nu mi-e teamă. Că te mirai că n'am nici o carabină, nici un cosor cu mine... Da' de avut, tot am — uite cel mai dihai „levolver" ce s'a pomenit! — şi scoase din largu-i chimir de piele, de sub şubă, o rablă ruginită de pistol, de care nici vrăbiile nu s'ar fi speriat.

„Şi, cum spuneam, nu-mi pasă de nimic acilea 'n munte... Că-i ştiu ca'n carte toate potecile şi scorburile, de te duc cu ochii închişi, oricând şi ori unde pohteşti!

„D'aia în sara de Sân Andrei, mai an, p'o vreme tot ca asta, cum stam de poveşti la bucătărie, numai ce mă pomenesc că mă chiamă sus, domnul doftor al Sanatorului:

— Samsoane, zice, a murit bolnavul de la „43" şi pân' să vie familia să-l ia, n'avem încotro, trebue să-l ducem d'aici!...

Eu, gură-căscată, ascultându-l, cârmăr, cercai să lase treaba p'a doua zi:

— Samsoane nu se poate! Pricepi? Acum nu ştie nimeni... Dar, în zori, când vor afla doi din ceilalţi optzeci şi cinci de bolnavi că s'a prăpădit unul, până la vizită, douăzeci din ei scuipă sânge... Pricepi?

„Ăştia's bolnavi tare simţitori, Samsoane şi numai decât se trec cu firea... D'aia trebuie dus mortul chiar acuş d'aici!...

— Cum acuş? — mai îndrăsnii eu.

— Da, numaidecât! — întări domnu' doftor, — îl pui în trăsură şi-l cari de vale, la biserica din sat...

Pe mine mă treceau fiori:

— Păi, dom'le doftor, să meargă şi intendentul cu mine, să nu fiu singur...

— Da, să meargă! — închee doftoru'.

„Când colo, intendentul, care simţise ce se petrece şi om bătrân şi fricos lucru mare, se şi covrigise în pat, prefăcându-se răcit-tun şi tuşind de să-şi spargă pieptul.

„N'avui încotro. Impreună cu domnu' doftor — care se feri să cheme alte slugi — scosei mortul binişor, îl puserăm într'un cosciug din cele păstrate în pod, aşezarăm coşciugul deacurmezişul în trăsură, şi dădui bice cailor.

„Viforul urla, vâjâia şi se repezea aprig în cai şi'n mine, de să mă doboare de pe capră, alta nu, umblând uneori să ne orbească, aşa svârlea pusderia de măzăriche în ochii mei şi ai cailor, cari suflau din greu ţinând-o în trap...

„Cu chiu cu vai, ieşirăm din parcul Sanatorului, unde mai eram adăpostit de brădet şi dintr'o parte şi din alta. Dar după ce trecurăm de cotul poenii de la grămăjoară — unde începe scoborâşul, printre râpi şi stânci, numai să te ţii!

„S'arunca nebunul de crivăţ în noi, de să ne răstoarne şi mai multe nu. Par'că dase dracu'n blana lui, că se umfla şi sufla, huhuind şi chihotind, şi şuerând ca sute de şerpi laolaltă. De-ţi venea să laşi toate la pământ şi să te ascunzi în fundul vreunei văgăuni. La ce era în trăsură nici nu mă uitam...

„Căluţii, săracii, abia mai puteau să înfrunte viforul, nechezând uneori a groază şi durere, şi suflând din greu, de să îşi dea sufletul par'că, sărind în două picioare, gata să scape din hamuri...

„Dar nu-i lăsam. Ii îndemnam mereu şi când şi când îi înţepam cu sficiul biciului, silindu-i să gonească înfricoşaţi, gata, gata să ne ducă de-a dura în prăpastie.

„Nu-i slăbeam, însă, ţinându-i strâns din hăţuri, până ce de-o dată răbufni mai amarnic viforul, de se aplecă trăsura într'o rână. Caii nechezară îngroziţi şi ei, când răbufni trăsura iar în cale, iar eu le dădui câteva bice, de porniră vijelie şi ei, înfuriaţi şi plesniţi de vifor şi de măzăriche pieptiş.

„Dar mi se păru că aleargă prea repede... Şi mă uitai în trăsură. Da de unde? Coşciugul la locul lui, săltând când şi când, după hopuri...

„Şi goneşte, goneşte, până ce cu o vâjâitură năprasnică, sbură pleoapa cosciugului la spate şi pac! încolo, pe o stâncă...

„Mă uit înapoi şi mă lua groaza. Nici chip de mort. Deabia oprii caii şi le legai hăţurile de un lăstar, repezindu-mă în urmă.

„Şi caută mortul prin nămeţi, de unde nu-i!...

„Mă treceau fiori de groază... Că vedeam în noapte licărind lumini jucăuşe...

„Altă pacoste! N'or fi lupii?

„După cine ştie cât vai şi amar de căutat, îl găsii, pe brânci, cum îl dusese vântul, după un nămete, iar mai încoa ceva găsii şi pleoapa. Prinsei puţin de tartan, sub gârbaciul de ghiaţă al fricei...

„Vai de sufletul meu până ce l-am cărat în cârcă, pân' la trăsură, până ce l-am pus la loc în ladă, şi am legat c'o frânghie capacul deasupra, că nu fusese prins în cuie şi putea să sboare iarăş, cu mort cu tot...

Şi morţilor olu spune ce-am păţit în noaptea aia, până ce l-am văzut în biserica satului.

„Că paracliserul, alt neam de voinic ca şi intendentul:

— Du-l singur, dacă vrei, că nu-ţi intru 'n biserică acuş, în puterea nopţii!

Imi îngheţase şi mâinile, târându-l cu cosciugul în biserică, fără să bag de seamă c'am lăsat uşa întredeschisă.

„Numai ce mă pomenii cu un bubuit năpraznic, cu un urlet, o gălăgie, un vuet de iad în biserică, începând să sboare ca nişte aripi negre, spre altar, clătinându-se sfeşnicele cele mari din dreapta şi stânga — şi căzând cu un bubuit groaznic jos, în vreme ce în ochii mei înspăimântaţi se iviră iasmele unei vedenii înfricoşate. Şi mortul se clinti din loc...

„Şi nu mai ştiu ce-a fost cu mine. Am picat ca mort...

„Când mă pomenesc, după cine ştie cât timp, cu o suflare caldă în obrazul meu, şi apoi cu o şuviţă moale, caldă, ce se lipi de mâna mea, trezindu-mă deabinelea când văzui mortul în cosciugul lui, cum îl aşezasem la sosire, iar jos, lângă mine o umbră albineaţă ce se mişca într'una.

Era Turcu, câinele meu, care se ţinuse după mine tot drumul, fără să bag de seamă, pătrunzând în biserică odată cu mine când au început să fâlfâie draperiile de la altar şi când a răbufnit uşa închizându-se din pricina vântului care a răsturnat cu vuet mare şi cele două sfeşnice, din dreapta şi stânga altarului.

„D'atunci, sfârşi Samson suindu-se pe capră, m'am legat cu jurământ să nu mai pornesc la drum în noaptea de Sânt Andrei, niciodată.

Şi dând bice cailor, porni prin gloată, spre Sanatoriu, spre mulţumirea celui ce-l ascultase fără să-l întrerupă, deşi gândul îi era acolo, sus, la treisprezece kilometri...

PECETIA

Iubirea mea ţi-o dau să te mângâe
Din creştet până la călcâe,
Ca'n sborul tău, înalt, de rândunea,
Să tai azurul visului cu ea.

In trupul tău de-alămi şi razachie
Sărutul meu pecetie să fie:
Tâlhar pornit cu patimă la jaf
Şi lină mângâere de seraf!

C. TEODORESCU

TRADIŢIA IN LITERATURĂ

(URMARE DIN PAG. I-A)

rezolvat prin manifestaţia din Piaţa Teatrului, de la 13 Martie 1906 ; nu mai puţin, sămănătorismul rămâne presimţire subterană a cataclismului social din 1907. Tradiţionalismul înseamnă aşa dar, aşezare statornică de aluviuni etnice peste străinismul parazitar al claselor supra-puse. Unei oscilaţiuni de durată, fără sorţi de echilibru, îi corespundea în ordinea naturală a fenomenelor culturale, reacţiunea naţionalistă.

După această epocă, de restaurare a valorilor etnice, a urmat un val de intelectualism salonard şi aristocratic. Exemplare de elită, linguşite de rafinamentul burgheziei, saturate de franţuzism, Alexandru Macedonski şi Ovid Densuşianu, n'au putut clinti temeiurile tradiţiei. Din străfunduri fremătătoare şi spumegânde s'au ridicat Lucian Blaga şi Nichifor Crainic. Din nou tradiţia şi-a reluat ritmul. Prin Lucian Blaga am avut o poezie care a răscolit rezervoriile subterane ale spiritului etnic, iar Nichifor Crainic a restaurat sinteza tradiţionalism-clasicism. Acest proces de reîmprospătare şi de îndrumare a tradiţiei spre orizonturi noui, s'a făcut pornindu-se dela tematica poporană, respectând factura clasică, acea formă care decantează expresia, o şlefueşte şi o subordonează ideii, valorificându-se mai cu seamă bogăţia folklorului. Darurile pământului, paşii profetului, deschideau poarta către marea trecere în baladă şi în eroism. Dar trebue să avem grijă ca întoarcerea către zăcămintele primare ale unei culturi să nu însemne paseism, admiraţie servilă a trecutului, suspendarea funcţiunilor creatoare ale personalităţii.

Nu se mai poate reedita în aceiaşi termeni, faimoasa *„La querelle des Anciens et des Modernes"*. Progresul realizat în ştiinţă este el oare de remarcat în artă şi literatură? Astăzi întrebarea nu-şi mai are rostul. Discuţia polemică pe această temă a isbucit la 27 Ianuarie 1687, într'o şedinţă a Academiei Franceze, când Charles Perrault a cetit o poezie în care făcea apologia scriitorilor antici, comparându-i cu cei moderni. Boileau indignat, a părăsit şedinţa, afirmând că *„această lectură este o adevărată ruşine pentru Academie"*. A urmat un adevărat războiu polemic, în care s'a angajat Fontenelle cu ale sale dizertaţii intitulate *„Digressions sur les anciens et les modernes"*, din care reţinem această frază: *„Nimic nu opreşte mai mult progresul lucrurilor, nimic nu limitează mai mult spiritele ca admiraţia celor vechi"*. Perrault a dat replica în lucrarea *„Parallèle des Anciens et des Modernes"*, apărută în trei părţi, între 1688—1697

Polemica aceasta este semnificativă pentru toate timpurile.

Se confundă deobiceiu domenii care sunt separate prin însăşi esenţa lor, sau, trecându-se peste o elementară regulă de logică, oamenii care nu se înţeleg asupra punctelor de plecare, şi nici nu acordă cuvintelor aceleaşi înţelesuri, vor să ajungă la concluzii asemănătoare. Polemica dintre antici şi moderni pleca dela o constatare eronată. La sfârşitul secolului al XVII-lea ştiinţa căpătase o însemnătate pe care nu o avusese până atunci. Lumea credea în progresul indefinit prin perfecţionare şi anticipa chiar o epocă de neîntrecută superioritate. De aici urma confuzia a două domenii separate: literatura şi ştiinţa. Apărătorii modernilor, de atunci sau mai dincoace chiar, credeau cu tărie că Homer şi Virgiliu vor putea fi depăşiţi, că anticii nu cunoşteau anumite genuri literare, limba însăşi se îmbogăţise şi câştigase în esenţe şi nuanţe.

In afară de aceasta, se mai făcea încă o confuzie : opera de artă nu este impersonală şi empirică întocmai ca aceea ştiinţifică, având o utilitate practică şi o circulaţie anonimă. Ea este personală, inimitabilă în esenţele ei fundamentale, şi uneori susceptibilă de a fi înţeleasă variat, după mediu şi timp. Acest principiu diferenţial se aplică şi în filosofie, nu numai în literatură. A pune pe Ronsard deasupra lui Virgiliu, este tot atât de ridicol caşicum ai pune pe Kant deasupra lui Aristotel.

Cu toate acestea, din literatură eroarea a trecut în filosofie.

Se crede că filosofia ar fi o sumă a ştiinţelor pozitive, sau chiar a celor biologice, şi că deci ea şi-ar orienta spiritul după cuceririle experimentale ale acestui domeniu. Această atitudine nu este altceva decât urmarea utilitarismului şi materialismului modern. Adevărurile fundamentale ale existenţei noastre nu s'au cucerit pe cale experimentală ci prin devinaţie, prin raţiune, intuiţie, revelaţie chiar, iar de multe ori şi prin simpla întâmplare, care putea să aibă şi o corespondenţă empirică.

Dacă în filosofie, polemica dintre antici şi moderni ar fi greu de deslegat, în literatură ea nu întâmpină atâta rezistenţă. Limbajul filosofic are o circulaţiune abstractă, obiectivă, rece, pe câtă vreme literatura pleacă dela emoţie, presupune o sensibilitate, şi nu se transmite convenţional pe cale raţională, ci afectiv şi personal, dela om la om. Pe de altă parte, dacă anticii nu au cunoscut anumite genuri moderne, tot asemeni, este vrednic de remarcat că şi modernii au pierdut în bună parte suflul epic, nu se mai pot ridica la concepţia vieţii dinamice şi eroice, îndumnezeite de mitologia din Iliada sau din Odiseia.

Epopeia este un gen care moare şi odată cu el îngroapă sufletul unei culturi. Am avut o reînviere a epopeii în „Divina Comedie", în liedul Niebelungilor, în „Chanson de Roland", şi chiar în „Ţiganiada" lui Budai-Deleanu, dar pentru a le realiza se cere participarea psihologiei unui popor, a istoriei, cu un cuvânt, totalitatea unei existenţe colective, proetate în eroism şi eternitate.

Modernii s'au îndepărtat de epopee şi de genurile similare, pentrucă au fost copleşiţi de individualism şi fragmentarism, pentrucă omul modern nu este un receptacul al propriei sale rezonanţe.

Spiritul salonard, convenienţele societăţii burgheze şi manierismul, această falsificare a vieţii, o ridicolă emasculare, a influenţat literatura, şi mai cu seamă în Franţa, acolo unde cultura literară se bucura de o nediscutată hegemonie. „Dacă vreţi să ştiţi de ce Racine sau Molière nu au atins niciodată profunzimea de gândire pe care o găsim în Shakespeare sau Goethe, — spune Ferdinand Brunetière, — veţi afla că greşeala este în influenţa saloanelor şi a femeilor. Ei au vrut să placă; şi, pentru a place, s'au străduit să se acomodeze lumii". (F. Brunetierè — L'évolution des genres, Hachette p. 128).

Viaţa socială modernă, mai cu seamă a marilor democraţii din occident sau din America, a sfărâmat tiparele artei clasice, a trecut peste umanism şi peste antici; plină de orgoliu şi de îndrăzneală a făcut tabula rasa peste trecut, dar s'a poticnit în neputinţa de a crea alte principii estetice, de a deschide perspective noi de înţelegere. Crearea unei limbi internaţionale, mai întâi prin anarhizarea idiomelor etnice, şi apoi prin introducerea barbarismelor şi a cuvintelor artificiale, a falimentat ruşinos. Reacţiunea lui Paul Claudel şi a lui Paul Valéry în Franţa, actualizarea poeziei lui Friederich Hölderlin în Germania, refacerea monumentelor antice în Italia, deşi sunt fapte disparate, exemplifică necesitatea revenirii la o concepţie de viaţă echilibrată şi organică. Literatura şi arta sunt susceptibile de a crea un nou stil de viaţă, care să nu fie tributară materialismului abject promovat de marile aglomerări cosmopolite ale democraţiei.

Incercarea lui Walt Whitman, în Statele Unite ale Americii, apare infructuoasă şi caducă. Copleşit de artificialismul civilizaţiei americane, fără tradiţie şi suflet, Walt Whitman proclama prăbuşirea valorilor clasice ale antichităţii, promovând în loc o artă bazată pe principiile filosofiei hegeliene. „I-am celebrat pe Homer, pe cântăreţii sacri ai judaismului, pe Eschyl, Juvenal, Shakespeare şi pe ceilalţi, şi le-am recunoscut valoarea lor neprețuită.

Eu zic însă : pentru scopurile viitorului şi ale democraţiei, vor trebui să apară poeţi de un rang mult mai înalt decât toţi aceştia..., dar care să stea în armonie şi cu principiile filozofiei lui Hegel, şi cu ştiinţa modernă (Walt Whitman. Poeme, trad. Al. Busuioceanu. Ed. Cultura Naţională, pag. 19). Mult timp poezia americană a vegetat într'o originalitate stridentă, în efecte verbale şi în tonuri retorice, fără a se ridica pe creştetul unei inspiraţii emancipate de pragmatismul vieţii zilnice, acolo unde poezia şi opera de artă se purifică şi se îndumnezeesc cu ideia sublimului, a binelui şi a frumosului, necondiţionat de contingenţele trecătoare. O reacţiune salutară nu a întârziat să se ivească, şi din cei care se simţeau asfixiaţi în zidurile reci ale închisorilor de ciment s'a ridicat o falangă de deziluzionaţi ai vieţii noi, de desnădăjduiţi, prima etapă către revoltă şi autonomie spirituală.

O seamă de poeţi, printre care T. S. Elliot şi Edwin Arlington Robinson, au însămânţat cu opera lor poetică terenul unei tradiţii care fusese disprețuită.

Noi nu vom pretinde că civilizaţia modernă este cutia Pandorei, din care izvorăsc toate relele. Nu vom cădea nici în greşeala acelora care cred că întoarcerea către trecut, printr'o admiraţie pasivă, poate duce la vreun rezultat creator în artă; dar nici nu vom introduce în templul artei contemporane calul troian al individualismului anarhic, fără să ne dăm seama că înlăuntru se află feţii logofeţi ai supra-realismului şi dadaismului. Nu vom adopta nici poziţia de mijloc, ecletică şi lipsită de originalitate, tributară unor influenţe diverse şi incoerente, care să ne ducă la o artă meticuloasă şi studiată după principii livreşti. Arta literară trebue să se descătuşeze deopotrivă de teroarea formulelor didactice, formă pejorativă a clasicismului, ca şi de orgoliul dement al egolatriei.

Pela mijlocul secolului trecut, Vasile Alecsandri şi Alecu Russo, au avut un rol covârşitor în formarea şi chiar în menţinerea tradiţiei: au provocat erupţia rezervorului poporan, au curăţat terenul de mărăcinii greceşti şi de imitaţiunile franţuzeşti, au impus o limbă autentică unui popor care o pronunţa sfios şi unei aristocraţii care începuse să o uite. Cultura românească a păşit pe singurul drum care duce la izvorul clasicismului: literatura şi arta poporană. „Miorița", „Toma Alimoş", „Mihu Copilu", „Constantin Brâncoveanu", „Corbea", — aduc o concepţie senină şi echilibrată, aruncă fulgere de moarte peste capetele trădătorilor şi impilătorilor, sintetizează simţirea şi morala poporului, aşa încât putem privi în ele psichologia etnică întocmai ca într'o oglindă.

„Toate aceste balade lirice şi epice, — spune d. Mihail Dragomirescu, — cu toate elementele lor romantice şi realiste, sînt clasice, în sensul că se disting prin echilibrul compoziţiunii, prin sobrietatea stilului, prin caracteristica personagiilor şi situaţiilor, prin motivarea evenimentelor, aşa că pot servi de model, în toată puterea expresiunii". (M. Dragomirescu - Critică, vol. II, p. 174). Această caracterizare, succintă şi precisă, ne dispensează de alte consideraţiuni critice. Poezia populară este acumulare lentă de fapte şi imagini aparţinând trecutului, istoriei, firei unui popor, este rădăcina care trage hrana din pământul inform, în care va da seva pomului rămuros şi vânjos pe ale cărui crengi se vor pârgui fructele literaturii culte. Descoperirea şi valorificarea poeziei poporane, a acestui tezaur artistic de o neînchipuită bogăţie, a dat naţiunii încrederea în sine. S'a desvoltat un sentiment de mândrie şi de solidaritate cu pământul şi cu rasa concepută în rosturile ei spirituale.

Dela sentimentul rudimentar al patriotismului, limitat la apărarea pământului strămoşesc şi a bisericii, ne ridicăm la o formulare cuprinzătoare şi dinamică, la o conştiinţă de neam, şi chiar la o solidaritate de rasă. Alăturea de poezia poporană, scriitorii se străduiau să culeagă şi să prelucreze basmele, poveştile şi legendele care circulau în comunicarea orală. Vasile Alecsandri şi Alecu Russo au fost secundaţi în opera lor de Petre Ispirescu şi Ion Creangă, şi ar fi o nelegiuită greşeală dacă n'am aminti pe acel hazliu, care nu-şi dădea seama de importanţa operii sale, acel împelţat Anton *„Pan, finul Pepelei, cel isteţ ca un proverb"*, după cum îl botează Mihai Eminescu.

Fenomenul petrecut la noi în ţară nu era nici izolat şi nici chiar întârziat faţă de stadiul de evoluţie în care se aflau celelalte culturi europene. Nu este vorba nici de sincronism, nici de imitaţie, ci de o simultaneitate, explicabilă prin subordonarea ţărilor europene la un destin comun de viaţă continentală. Pe la începutul secolului al XIX, în toate ţările Europei, culegerile literaturii poporane duseseră la crearea unei adevărate ştiinţe: folklorul. Johann Gottfried Herder, cu ale sale *„Stimmen der Liedern"*, — şi Walter Scott cu ale lui *„popular songs"*, — au deschis drumul pe care au păşit neobosiţii culegători ai literaturii poporane : Clemens Brentano, fraţii Grimm, Zalevski, Vuk Karadgici, Niekrasov şi alţii. Este semnificativ faptul că toţi marii noştri scriitori, filologi şi istorici, au fost adânc iubitori de literatură poporană : B. P. Haşdeu, Mihail Eminescu, Al. Odobescu, Gh. Coşbuc, Barbu Delavrancea şi Ion Slavici, până la Lucian Blaga, Nichifor Crainic şi Mihail Sadoveanu, fără a uita falanga folkloriştilor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi de mai târziu, S. Fl. Marian, G. Dem. Teodorescu, I. A. Zane, Artur Gorovei, Gr. Tocilescu, Tudor Pamfile, etc.

Studiile istorice au mers paralel cu punerea în lumină a literaturii poporane. Dela Nicolae Bălcescu pornind, vizionarul imperialismului românesc, Mihai Kogălniceanu va face operă de reconstruire a trecutului dar şi de imbold productiv. Cercetători neobosiţi, Th. Codrescu, B. P. Haşdeu, Gr. Tocilescu, Ureche, N. Iorga, vor da la iveală un număr imens de documente privind istoria românilor. Insăşi concepţia istoriei se va schimba, şi după părăsirea atitudinii romantice, folosind afirmaţii necontrolate şi rătăciri în neantul declamaţiei, vom ajunge la o şcoală ştiinţifică de reabilitare a spiritului ştiinţific. Istoria o fac popoarele, ea este expresia unui stil de viaţă proprie, subordonată înrâuririlor pământului, ale rasei şi ale acelui imponderabil destin care ne mână prin eroism, dinamică şi creaţie, către culmile solare ale imperialismului.

Astfel s'a înjghebat o tradiţie a culturii româneşti, dobândindu-se încrederea, sfărâmată de fanariotism şi paşoptism, în virtuozitatea artei poporane, în virtuţile spiritului etnic răvăşite cu generozitate dar şi cu pathos şi eroism dealungul istoriei. Tradiţia a întărit conştiinţa solidarităţii de rasă, a dinamizat spiritul etnic. Tradiţionalismul se confundă aşa dar cu naţionalismul.

Când s'a ivit necesitatea întoarcerii către trecut, tabloul social se desena în chipul următor : jos, în lumea umilită a satelor, se aflau ţăranii intimidaţi; sus, călare pe privilegii pe care nu mai ştia a le folosi, găsim boerimea înstrăinată şi degenerată; la mijloc, bonjuriştii franţuzomani, pantalonarii cu „maniere" pariziene, renegaţii principiilor generoase şi patriotice dela 1848.

Nimeni nu s'ar fi încumetat să creeze o cultură din aceste sfărâmături de clase sociale, nimeni nu ar fi dobândit proeminenţa unei atitudini constructive, dacă nu ar fi avut revelaţia literaturii poporane.

Când a apărut Mihai Eminescu, materialul culturii era adunat, tradiţia se desenase în marile ei linii directoare, lipsea însă intelectul generator de frumos în sensul unei prelucrări artistice. In jurul operei acestui gigant se adună şi se contopesc toate liniile de forţă ale spiritului etnic. Mihai Eminescu a perfecţionat forma, a echilibrat stilul, a introdus gândirea alăturea de sensibilitate, şi în matca istorico-poporană a lăsat să curgă aurul celei mai pure arte poetice. In cea de a doua etapă a tradiţiei, clasicismul a ctitorit, expresie şlefuită şi literară, imagină adecvată gândului şi simţirii, suflu de viaţă nouă pe temelii de viaţă veşnică. In romanul spiritual al lui Mihai Eminescu stăruе credinţa în *tradiţionalism*. Tot ce se abate dela această linie de conduită este zădarnică irosire de energie, tot ce contravine principiilor de viaţă ale naţiunii este sfidătoare ignoranţă, dacă nu chiar trădare.

La capătul acestor consideraţiuni, putem închega o imagină sintetică : tradiţionalismul înseamnă *clasicism*, echilibru şi armonie, prin contrazicere cu acea concepţie a dezordinei estetice şi a urîtului contopit cu arta şi poezia; tradiţionalismul *înseamnă* etnicism, regăsirea individului în viaţa totalitară a neamului, potrivnică cosmopolitismului steril, punct de plecare pentru toţi desrădăcinaţii prin desnădejde, desperare sau alterare a sângelui; tradiţionalismul înseamnă *solidarism* sufletesc şi moral, poziţie naturală şi biologică în faţa individualismului anarhic care nu recunoaşte alt criteriu decât propria fantezie, zvârlită ca o pânză de păianjen peste prăpastia nebuniei; tradiţionalismul înseamnă *autonomie*, el „voeşte o cultură creatoare de valori autohtone, o creaţie culturală proprie". (N. Crainic — Puncte cardinale în haos, p. 100) tradiţionalismul înseamnă *culturalism*, cu alte cuvinte, transplantarea unei concepţii artistice în însăşi viaţa trăită a naţiunii, folosind pentru aceasta instituţiile fundamentale ale statului : şcoala, biserica, universitatea şi armata. Literatura orientată pe acest făgaş nu se adresează unei minorităţi de rafinaţi ai lumii burgheze, şi ar fi stupid să credem că în arta poporană, în spiritul eminescian şi în toată literatura tradiţionalistă s'ar găsi cel puţin o reminiscenţă din vechile privilegii de clasă.

Dacă cercetăm mai de aproape acest aspect al problemei, iată ce constatăm : straturile sociale s'au aşezat statornic, diferitele categorii sociale sau profesionale s'au tipizat, procesul de circulaţie a sufletului etnic se reface din propria lui substanţă, şi o literatură epică, de mare respiraţie, îşi găseşte astfel terenul de desvoltare. Ar fi suficient să cităm pe romancierii cei mai de seamă ai timpului nostru, pentru a descifra în opera lor adevărurile fundamentale ale tradiţiei : eroul de roman, acela care stăruе în atenţia noastră, este legat de mediul social şi de pământ, acţiunea lui relevă un dramatism lăuntric în care descoperim variatele năzuinţe ale epocii noastre. In vreme ce alte culturi, de vechime seculară, vegetează în opere de minoră valoare artistică, parodiind subiecte meschine de interior domestic, sau alunecă pe panta unui soliloqviu intelectual, sec şi înfumurat, noi promovăm romanul social, încordarea viforoasă a elementului etnic în căutare de supapă de descărcare. Romanul românesc a tratat dragostea de pământ, revărsată în pasiuni torenţiale, problema înstrăinării cu tot lucifericul pericol al semitismului, până la acele subtile analize sufleteşti care au făcut din Gib. I. Mihăescu un scriitor de nebănuite proporţii creatoare.

Ceea ce ne lipseşte este *condiţia umană* a burgheziei şi a omului de mijloc, răvăşit de nesiguranţă, ispitit de atitudini contradictorii, umilit în faţa Leviatanului capitalist, exploatat de străinii Canaanului sorocit să aibă loc în casa noastră, şi de metecii desperaţi ai naţionalismului. Tradiţionalismul românesc, oricât ar fi de puternic nu se bizue pe o armătură socială, şi din această pricină circulaţia operei de artă este limitată, valoarea ei reprezentativă nu este preţuită decât de acei care au avut norocul unei înţelegeri afective.

Nici Şcoala şi nici Universitatea nu şi-au îndeplinit rolul. Un didacticism sterp, de memorizare şi de teme abstracte, nu poate stimula sufletul elevului, pregătindu-l pentru o viaţă în care să încapă năzuinţele momentului istoric; cu atât mai mult Universitatea nu-şi revendică un rost cultural, ci unul intelectual şi educativ după bunul plac al profesorilor. Marxismul şi ateismul continuă să sfideze buna aşezare a acestei instituţii. Trebăluind în jurul unei sociologii de inspiraţie socialisto-comunistă, evitând contactul cu marile probleme ale existenţei noastre, comentând extrem de pedant textele filozofilor din occident, şi neglijând voit filozofia românească, Universitatea nu este altceva decât o instituţie cosmopolită şi liberală.

Nu este deci surprinzător pentru nimeni că modernismul a putut la un moment dat să acopere cu strigătul lui de şcolar zănatic toată buna rânduială a culturii literare. Pe trei căi deosebite, din micile bisericuţe literare, din presa judeo-democratică şi din Universitate a pornit zarva modernistă. Ele activau concentric, către punctul de convergenţă, care nu putea fi altul decât dărâmarea culturii tradiţionaliste. Când încheem astăzi inventarul acestor ridicoli spadasini, ne dăm seama că ei erau evrei, meteci sau declasaţi sociali; obosiţi înainte de a ajunge la maturitate, încapabili de înţelegere şi de încadrare, pleavă infructuoasă purtată de vânturile nomadismului etnic.

CRONICA CINEMATOGRAFICĂ

Capitol: Băeţi în uniformă

Dorul după Bucureşti sau poate golul din pungă a readus în Capitală valul de bucureşteni răspândiţi prin toate colţurile ţării, fără ca însă prin aceasta să gonească celălalt val, de căldură.

Dovadă a celor spuse e gloata de lume care privea, din picioare, ultima premieră a cinematografului Capitol. Şi nu numai aceasta. Dar chiar calitatea neaşteptat de superioară a filmului „Băeţi în uniformă" dovedeşte că direcţiunea cinematografului şi-a dat seama de întoarcerea acestor „fii risipitori" ai Bucureştiului şi a găsit că se cade să îi întâmpine cu „viţelul cel mai gras" sau — fără figuri de stil — cu filmul acesta care face parte din categoria acelor câteva „rarităţi" ce cu greu se întâlnesc chiar în mijlocul sezonului de iarnă.

Problema camaraderiei a prilejuit Americanilor multe clipe de gândire şi, în acelaş timp — rezultat al gândirii — realizarea multor filme cari să trateze tema aceasta.

Am avut astfel „camarazi" în timpul războiului, camarazi în sport, în universitate (a şi fost realizat un film cu titlul de mai sus) şi, în sfârşit, i-am avut pe cei trei neuitaţi camarazi din „Bengali".

Aşa că cerem destul de mult dela astfel de filme în realizarea cărora Americanii s'au arătat a fi pricepuţi.

Şi totuşi, filmul dela Capitol a depăşit chiar nivelul ridicat al acestor pelicule, isbutind să ne facă să ne gândim la creaţia filmului american: „Bengali".

Găsim că e cel mai potrivit — şi meritat — elogiu ce i se poate aduce filmului „Băeţi în uniformă".

Trebue totuşi să recunoaştem că scenaristul s'a arătat a fi mult mai puţin dibaci decât acela care a contribuit la realizarea filmului „Bengali". Dar pe când ultimul îşi alesese drept subiect camaraderia care se leagă între albi, în deşert, în faţa miilor de primejdii, primul are de exploatat o temă mult mai banală, la care, mai greu se pot găsi „lucruri originale". E vorba în filmul „Băeţi în uniformă" doar de camaraderia care se leagă între jucătorii echipei de foot-ball — un foot-ball american care se apropie mai mult de rugby — a marinei americane în faţa duşmanului, reprezentat prin echipa Armatei. Partea leului în acest film şi-a tăiat-o regisorul care a ştiut, ca puţini alţii, să redea atmosfera tinerească şi avântată dintr'o şcoală de marină. Singura lungime supărătoare din acest film este monologul spus de Robert Young, în faţa statuii Marinei, nu într'unul din cele mai prielnice momente.

Dar Robert Young ştie să-şi recite monologul cu atâta simplitate încât orice efect ridicol este înlăturat.

De altfel n'avem decât cuvinte de laudă despre întreaga interpretare. James Stewart este, credem, cel mai potrivit interpret al marinarului molatec şi îndrăgostit de marină. Imediat dupe el trebue să-l amintim pe Barnett Parker — un nume pe care puţini îl cunosc. După creaţia din „Valetul de cupă", Barnett Parker a ştiut în filmul acesta să treacă cu un calm „englezesc" prin cele mai ridicole situaţii. Un actor nou, Tom Brown plimbă pe ecran o figură din cele mai simpatice de pe care pistruii specific americani nu lipsesc. Lui Lionel Barrymore i se dau roluri din ce în ce mai mici. Păcat. Billie Burke amuză ca de obiceiu, iar Florence Rice, un alt nume nou, ne-o aminteşte mult, în afară de vocea mult mai puţin stridentă, pe Jean Artur. Nu putem încheia cronica fără a aminti o definiţie pe care am întâlnit-o la începutul filmului.

Robert Young, gâfâind în timpul unui antrenament sportiv, constată: „La noi universitatea este o cocioabă clădită în mijlocul unui mare stadion sportiv". E o remarcă pe care mulţi au făcut-o asistând la filmele din viaţa universitară americană.

Dar nu credeam că Americanii vor ştii să se definească atât de bine.

TRAIAN LALESCU

Chişinău - oraşul basmelor

Reportaj cu dragoste, vutcă, balalaici şi moarte

(URMARE DIN NUMARUL TRECUT)

de LAURENŢIU FULGA

Aici corectam până târziu, paginam, schimbam articolele. Leon Boga era un spirit viu, o inteligenţă mereu proaspătă. Revista pentru dânsul însemna un copil drag, un cer deschis într'un rai nou şi frumos. Uşa se deschidea şi apăreau: aristocrat, elegant, N. F. Costenco, poetul oficial al Basarabiei, cu sticla de rachiu în buzunar; prietenul său Vasile Luţcan şi la urmă firav, spălăcit, bolnav, supt, Alexandru Robot, care la „Gazeta Basarabiei" îndeplinea toate meseriile, pentru o sumă mizerabilă de gardist bucureştean sau cioclu dela Bellu. Nu mai rămăsese din el decât un creion cu care mâzgălia mereu poeme pentru „Somnul singurătăţii".

Chişinău Str. Alexandru cel Bun

Intrarea lor însemna indispoziţie generală, fiindcă fiecare în sine era o revoltă, o panică, o demonizare a lucifericului basarabean. Lucrurile deodată apăreau în toată goliciunea lor.

— Ce mai e nou, Costenco?

— A 'nceput să putrezească oraşul.

— Ce vorbeşti! intervenea sarcastic Luţcan.

Cert, fiecare îşi dădea seama că nu se mai poate continua aşa. Sângele lor acum era o nouă chemare la viaţă, dar oficialităţile erau neghioabe. Cât au luptat şi cât se chinuesc acolo, fără să-i ştie aproape nimeni: profesorii D. Tomescu, Şt. Ciobanu, Popescu-Prahova, preotul Zaharescu, Elena Alistar, colonelul V. Nădejde, Obreja-Iaşi, Ştefan Gheorghiade, Al. Ebervain, V. Ciocârdel, I. Negrescu, Pan Halippa, dar fiecare acţiune e dispreţuită, fiecare iniţiativă e luată în râs.

— Cultura Basarabiei, iat-o în câteva portrete: Haşdeu, Alex. Donici, Russo, Mateevici, Leon Donici, Stere. Dar strigoii lor nu ne lasă să dormim — ne spunea Vasile Luţcan.

Şi nici revista utopicului Leon T. Boga n'a rezistat. A căzut când autorităţile şi-au arătat colţii.

Chişinăul, care l-a dat pe Ion Livescu, pe Ovid Brădescu, I. Mitru, N. Antoniu, artişti de seamă ai primei noastre scene naţionale, — n'are teatru. Chişinăul, care înseamnă în cultură mai mult decât o pagină, n'are Ateneu.

HAŞIŞ

Descoperiţi pentru marea procesiune a iubitelor dela răsărit. Trec încovoiate de-atâtea desamăgiri, plânse şi obosite, cu paşi mecanici. Şi mâinile împreunate pentru rugă sau pentru moarte. Şcolăriţe în uniformă neagră cu guleraş alb şi bascuri bleumarin, fete în rochii pestriţe, roase de boli, doamne cu ţigarete între buze şi jaretiera vizibilă pe jumătate. Nu le aruncaţi flori, nici nu le zâmbiţi. Scoateţi doar balalaicele la ferestre şi cântaţi, chiar dacă plouă, chiar dacă ninge:

Pust ghitara svenit na ustainia
Pust ridast struna za strunoiu
Mosg durmanit glaza tvoi piaâina
Tvoi na piev...

Fanfara militară anunţa primăverină sosirea celei dintâi perechi de îndrăgostiţi, pe banca de sub statuia lui Puşchin. Incepea afară să miroasă a pământ umed, nările se dilatau, se petrecea acolo în adâncul trupului, la răscruci sau la cumpăna apelor o răsucire, carnea ardea, ochii rămâneau în extaz. Atunci domnişoara Carmen-Dolores Negrescu lăsa mingiile de ping-pong pe masă, caetele de franceză răvăşite (maman e doar profesoară şi orice patru era exclus), îmbrăca rochia cea nouă cu floricele galbene şi bleu ciel şi pornea cu pieptul în vânt la cucerirea Bastiliei. Avea părul galben, lăsat în inelare jucăuşe pe ceafa albă, avea mâna fină ca o melodie, ochiul albastru, sânul mic, nou. O iubea întreg liceul militar.

In schimb Narcisse (zisă Zizi, zisă Moleculă, zisă etc.), sora ei, bondocă, râs fals, pantof mare, căpşor drăguţ, dar obraznic şi impertinent — nu prea se bucura de multă atenţie. O iubea unul cu un rinichi de viţel, peltic la vorbă şi cam tare la inteligenţă. Apărea ceva mai în urmă, săltând, zâmbind cu toţi dinţii (ce marcă de pastă o fi întrebuinţând?) şi se ruga dulce:

— Domnul elev **sergent Niţoiu**!

Take Ion Mitache se alarma:

— Dragă colega, nu mai sufăr basarabencele. Unde te duci, unde intri: cadeţi, cadeţi mereu cadeţi:

Şi dragostea la Chişinău avea toane şi nărav. Volodea Pozneacov şi-a vândut odată tote cărţile la anticar, să-şi plătească amenda. Il prinsese sergentul în flagrant cu una „nostimă" între boschete. Iar lui Nelu Iacobay, moş Alecu, profesorul de germană, i-a spus a doua zi, la lecţie, după un ceai dansant comun:

— Sfinte Sisoe Iacobay, mi-ai dansat nevasta, mi-ai călcat-o pe picioare, i-ai sărutat unghiile, mai vreai s'o conduci şi-acasă. Păi eu ce fac mă frumosule. Ce crezi c'am dogit? Patru, patru, să te'nvăţ minte.

Trec încet, tremurând de spaimă, trec în amintire: Tamara P. (cea mai beţivă fată), Lydia Popov, Liuba Gavalingov, Dina T. (şarpele cu ochelari), Tania, Liusea, Sonia, Tasia — acestea din urmă fără nici o identitate.

Descoperiţi pentru marea procesiune a iubitelor dela răsărit, căci va veni o anumită oră când ne vom întâlni din nou. Pacostea mare — dragostea mare. Cântece, balalaici rachiu.

VUTCA ŞI TUTUN PROST IN CÂRCIUMA LUI ZELTZER

Deschid uşa, ca şi cum aş deschide un sicriu. Uşa scârţâie ca şi atunci. Rămân în prag, cu pălăria între degete, cu zâmbetul oprit amar pe buze. Nu ştiu ce gest să fac să mă limpezesc, nu ştiu ce cuvânt să spun pentru a mă auzi. In fund, aceeaşi canapea roşie, spălăcită, cu arcurile rupte, cu speteaza de lemn putred. Pe perete, un portret cenuşiu închipuie o fată cu bust plin, goală pe jumătate, pieptănându-se în oglindă. Acum patru ani, sânul stâng i se vedea întreg, acum n'a mai rămas din el decât o pată. Fereastra, cu geamuri nespălate şi păienjenite, se deschide spre grădina plină cu iederă, trandafiri sălbateci şi urzici. La mijloc, masa rotundă acoperită cu aceeaşi muşama roşie. Cinci scaune în jur. Nu e nimeni înăuntru. Primul pas îl fac cu frică, frică de-o întâmplare neobicinuită, sau poate de strigoii celor care nu mai sunt. Dau scaunele la o parte, asvârl muşamaua. Da, da, au rămas: crestate cu briceagul, numele fiecăruia din cei care veneau aici noaptea, clandestin, după ce escaladau zidurile internatului militar.

Şedinţa se deschide.

Cu faţa spre portret, sta întotdeauna Constantin Virgil Gheorghiu, tânărul poet de pe Ozană

— A dracului muere mă! s'o pupi, nu altceva, spunea el cu toată gura, fumând neatent ţigara până simţea arsura degetului, dând peste cap paharul tot. Ce părere ai Take?

Take se apropie precaut, îşi plimbă degetele peste formele din tablou şi răspundea naiv:

— Strişnică!

Odată vrusese să-l fure, dar nu l-am lăsat noi, aveam de furcă pe urmă cu ovreiul.

— Ce, mă, ce vă băgaţi voi? Nici Boccacio nu-i aşa de teribil. Sunteţi nişte proşti, ne apstrofa cu gâtul lung, trântind peste râsetele noastre uşa.

Aici, sta Take Ion Mitake, mic, bolovănos la vorbă, un Creangă miniatural, dar urât şi negru ca o fotografie de-a Negusului. Cineva încercase într'o noapte să-i văruiască barba, dar Take Ion Mitake, care nu dormia, s'a ridicat din mijlocul patului (purta o cămaşe de noapte, ciopârţită la poale, ca să-şi facă din ea pluş pentru şters bocancii) şi a ţipat de s'a trezit tot dormitorul:

— Bă, somnambulule, vezi să nu verşi varul că's sergent de zi şi te scot la raport.

Numai aşa celebra barbă a lui Take Ion Mitake a rămas intactă.

Şi scaunul, pe care stătea Vasile Luţcan, e trist. Apărea întotdeauna cu Lermontov sau Blok la subţioară. Inălţuţ, îmbrăcat mereu în haine cenuşii, palid, aducea sub vestă sau între manuscrise o sticlă de rachiu, special fabricat de el, din amestecul multor buruieni şi fructe, rachiu care căpăta convenţionalul nume de „cruşon". Vasile Luţcan era cel mai trist poet. Talentul lui vast, sensibilitatea lui bolnăvicioasă adesea, toate adevereau în el pe slavul primitiv, cu obiceiuri rustice. Transportat ca'ntotdeauna, de câte ori nu era să-l calce tramvayele şi maşinile.

— Mama voastră de cioloveci, păi ştiţi voi cine sunt eu? Cel mai mare poet al Basarabiei, striga el, rămas în urmă, aranjându-şi cravata şi pantalonul. Intra murmurând încet, parcă numai pentru el:

Mă chinue al tău obraz.
In ochii tăi ce dor, ce teamă!
Se vede, din toamnă ne-a rămas
Numai a salciei aramă.
Buze streine ţi-au furat
Fiorul trupului — căldură.
Parcă burează ne'ncetat
Din sufletu-ţi o ploaie sură.

Esenin, mă. Esenin — Siroja, ăsta-i poet. Ceilalţi, apă de ploaie, cremă de ghete.

Şi de-aici începeau toate discuţiile. Intre pahare de vin (vutcă nu bea decât Gheorghiu) se citeau strofe întregi din poeţii ruşi, se încerca o mare prietenie prin poem.

Trebuia să mai sosească Tamara Lunev. Ea era îngerul nostru salvator.

— Tamara, să fiu al dracului dacă am un ban. Dă-mi măcar doi lei pentru ţigări se ruga mieros ca o pisică poetul de pe Ozană.

Şi Tamara Lunev îi dădea. Sveltă, cu talie înaltă, cu sânii mici.

Tamara era tovarăşa noastră. Viaţa ei din trecut n'o cunoştea nimeni, sau totuşi cineva ţinea s'o ascundă. Răsărise într'o zi în cârciumă la braţ cu Taveic (cel mai frumos băiat al Liceului Militar). Se vorbise atunci despre Dumnezeul nostru slav, despre troicile acoperite de zăpadă prin Siberia, despre o luptă oarecare. Aşa a intrat în cercul nostru.

— Dansează Tamara Lunev ,dansează!

Constantin Virgil Gheorghiu cânta din vioară. Adămoaia (repetentul de vreo patru ori), acompania din gură. Nu era joc de pântec, de umeri. Nu erau gesturi de mâini întinse sau coapse legănate. Era un cancer înăuntru, care ardea şi fărâma totul în ea. Nici-un exterior nu era dans. Totul se petrecea în adânc, cu revoltă şi spasm, cu melodie şi auroră.

Gospodin Zeltzer deschidea uşa, vedea şi-şi acoperia ochii, fugind:

— Oivei, oivei, ci-i şi cu creştinii iştia, oivei!....

Constantin Gheorghiu plângea cu creionul între dinţi. Vasile Luţcan ofta. Take Ion Mitache rămânea cu gura căscată:

— Să te vadă tata şi-ar vinde tot pământul şi vaca şi boii să te aibă noră în casă.

Tamara Lunev râdea, trăgându-şi jaretiera peste ciorap şi sorbind uşor din paharul cu vin. Ştia că nu trebuie să fie a nimănui. Toţi o doreau numai pentru o clipă, dar se neurastenizau în alcool şi ea devenea iar sora şi buna lor prietenă. Ştiau cu toţii că a doua zi pe seară, Tamara Lunev le va împărţi printre zăbrelele gardului (în spatele liceului) bomboane americane, ţigări, câte-o sticluţă cu rachiu şi pentru poetul nostru — doi lei în plus s'adoarmă cu ei sub pernă şi să scrie frumos o poemă.

Aşa se petreceau nopţile până'n zori.

In zadar, investigaţiile domnilor Leon Boga, Al. Ebervein, Ştefan Gheorghiade n'aveau nici-un răsunet. Viaţa trecea între nota patru la purtare, nasul d-lui lt. Timofte şi cămăşuţa Liusei ori Millei ori Thuşa dela hotel „Anglia".

Infloriseră teii pe Alexandrovskaia. Gospodin Zeltzer scosese din pivniţă vin vechiu de douăzeci de ani. In cârciumă, în odăiţa noastră din fund, lumina era stinsă. Nu se vedeau decât capetele ţigărilor aprinse. La patefon, o placă veche hârjâia, cu vocea stridentă a lui Lescenco:

Serţe! cac haraşo na şveti jita

— Opreşte, opreşte, sparge placa!

Aici cântecul s'a rupt în două. Ne-am ridicat înspăimântaţi, ne căutam privirile prin întuneric. Vasile Luţcan se liniştise. Observasem dela început. Şi el, dar mai ales Tamara, erau abătuţi, închişi, întunecaţi. De ce-a strigat? De ce-a prins placa şi-a spart-o de podea? Dece bea pahar după pahar?

— Suntem sătui. Ne este deajuns.

— Dar ce este Luţcan?

— Eu nu mai pot suporta, am să trec dincolo, cu orice risc. Aici nu mă pot sinucide măcar.

— Dar ce s'a întâmplat, omule?

— Ce s'a întâmplat? Nu-i de ajuns că de patru ani aşteptăm cu inima în dinţi să se deschidă Atheneul, nu-i deajuns că stăm fără cărţi, fără reviste, fără biblioteci, nu-i deajuns că 'nghesuiţi ascultăm numai conferinţe insipide de la sala Eparhială, acum ni se ia şi teatrul.

— Acum pe seară s'a dat prima lovitură de târnăcop, adăoga Tamara cu glas stins.

— Vrasăzică l'au desfiinţat, vorbi pe gânduri Gheorghiu.

— Dar ce le-am făcut noi, Tamara? Nici-un rău. De ce atunci, această ciudată schimbare la faţă?

— O să trăeşti şi-o să mai vezi multe.

— Spune tu Gheorghiule, ce 'nseamnă asta?

— Cretinism — răsună cuvântul răspicat.

— Dar, hai să râdem, adăogă Take înveselit subit. Să râdem, lasă că vă facem noi altul.

— Să râdem?

— Sigur, hai râzi Tamara, să bem. Daţi-o dracului de revoltă şi de teatru, hai bea, râzi Tamara.

— Dece-mi ceri să râd, dece voi cu toţii îmi cereţi să fiu la fel cu voi. Nu pot, nu pot.

— Decât s'ajung femeie anonimă sau una de stradă, mai bine...

— Taci! urlă Luţcan. Nu vorbi prostii.

Dar, a doua zi, prietenii au găsit-o pe Tamara Lunev, cu gura înflorită în spume. Paharul cu otravă rânjea pe covor. Tamara Lunev mai avea ochii deschişi, îndreptaţi trişti, prea trişti, spre icoana bunului Iisus, pe care-l ţinea cu degete strânse.

Ziarele scriau alarmate despre o deziluzie sentimentală. Nimeni nu-şi putea da seama că Tamara Lunev n'a fost niciodată femeie, n'a iubit pe nimeni, decât Basarabia şi pe Dumnezeu. Ea trăia printr'o dublare a conştiinţei. A fost un spirit doar, un spirit jupuit şi asrpu, delirant, haotic. Când carul mortuar a trecut prin faţa Teatrului Naţional, toţi au oprit şi au cântat o rugăciune. Tamara Lunev intra împăcată în pământ.

Nu ştiu cât e ceasul. Incerc să deschid uşa, să plec năpădit de amintiri, dar gospodin Zeltzer a şi intrat. A slăbit mult. In şiacul soios e mai înalt, mai galben, mai urât.

— Ai îmbătrânit mult, gospodin Zeltzer.

— Eu sânt deja tânăr. Imposibil să fiu îmbătrânit. Dar de când mă cunoaşteţi?

— Nu-ţi mai aduci aminte?

— O, da, da, făcu el după o pauză. Exact, şi spuneţi c'am îmbătrânit. Cadet, cadet... şi aţi băut multe nopţi în crâşma lui gospodin Zeltzer.

— Da, da, am fost cadet; am venit să te văd.

— Mulţumim, mulţumim, se ploconeşte el.

— Adă-mi un pahar de rachiu şi să mai stăm de vorbă.

— Vutcă?

— Vutcă!

Aprind o ţigară mai mult pentru a face ceva. Mă aşez pe scaun, la întâmplare. Dar nu sorb nici-o picătură, că mâna-mi tremură, paharul îmi cade jos.

— Ce cauţi aici? Fugi ,fugi! Ce cauţi aici?

Mă scol speriat. Cine-a vorbit? Mă aşezasem pe scaunul Tamarei Lunev şi se părea că toţi din trecut mă privesc şi mă urăsc. Deodată toţi nervii mi s'au închircit ,am devenit un om mic, gol, un om inutil. Scot o piesă, i-o asvârl ovreiului, care mă priveşte cu ochii scoşi din orbite. Auzise şi el cuvintele, întrebările?

Am deschis uşile şi am ieşit alergând în stradă, sfâşiat de vedenii.

— Tamara Lunev, iartă-mă! Amintirea ta e prea tare ca să nu mă doară. Iartă-mă, Tamara Lunev!

ORAŞ AL BEZNELOR — RAMAS BUN!

Sunt tăceri şi disperări pe care nu le cunoaştem niciodată. Toate liniştile s'au închis ca melcii în ghioc. Pe-aici au fost odată paşii mei, dar nu-mi aud decât inima putrezind. Aş vrea să râd, să vorbesc tare, să cânt; atât de crispantă a rămas în mine călătoria prin oraşul mort, oraşul turmentat, oraşul beznelor. Am mers în genunchi şi n'am ştiut, am văzut apusul soarelui peste obrazul unei fete mari, dar eram orb, am iubit o stea vie şi steaua era un felinar.

Chişinău Casă eparhială

— La gară, birjar!

Cine mai mă recunoaşte? Nu v'aduceţi aminte de mine? Eu am purces dintre voi, violent, m'am întors la voi ca fiul risipitor, dar m'aţi alungat. Sunt fratele şi prietenul vostru. De ce nu zâmbiţi, de ce nu spuneţi un cuvânt, de ce mă urîţi. Dar rana mea? Există undeva un vrăjitor care cunoaşte leacul. Ce frumoasă va fi moartea!

Aici, Claudia Tomşa, fata cu sânge de voevod, s'a împăcat cu singurătatea, s'a cununat cu tristeţile. In oglindă de s'ar privi ar vedea că nu-i singură. In spatele ei — duhul meu cenuşiu ar mustra-o.

Oraşul a rămas sus, inima lui e lângă Sobor. Birjarule, cu tine aş fi bun prieten. Am bea şi-am plânge amândoi, aplecaţi — umăr peste umăr. Dar mă dor ochii, mă doare mâna care scrie — sunt o stea stricată.

După peron, printre perdele, o văd pe Doamna U. A slăbit mult şi are obrajii uscaţi. E mai bine să n'o întâlnesc. Ar fi două jumătăţi de om, care-ar chinui, care-ar agoniza.

Mai bine, oraş al beznelor — rămas bun. Nu fi îngrijat. Am la Bucureşti o generaţie de copii mari, care va veni lângă tine şi-ţi va bandaja rănile deschise.

Şi-acum, dă-mi mâna, muceda şi întunecata ta mână. Mâine mă voi întoarce la tine poate între flori.

POŞTA REDACŢIEI

Elvira Zamfirescu. — Nu putem publica prilejul fiind trecut. Dealtfel asupra acestui gen de poesii ne-am mai spus părerea în repetate rânduri. Altceva, cu dragă inimă publicăm... dacă este cazul.

I. B. Mocanu. — Intenţiile dumitale sunt lăudabile. Se vede că eşti un om tare sensibil la ale poesiei frumuseţi. Dacă ai putea să ne transmiţi şi nouă ceva din ceea ce simţi...

I. O. Suceveanu. — Versurile primite se vor publica. Mai trimiteţi. Mulţumiri.

Gheorghe Zaharia. — Rândurile care însoţesc poesia dovedesc multă seriozitate. Poesia are frumoase calităţi. Ar fi necesar să ne mai trimiteţi vreo câteva poesii. Intre calea luminii şi a coşului nu a doua va fi cea pe care o vor urma.

E. Ionescu-Bora. — „Insăşi *noţiunea cuvântului,* culoare, *din punct de vedere acustic,* este destul de abstractă încât ne face să credem la un moment dat, că totul depinde de *culoare: „Coloarea* dă formă lucrurilor".

Articolul „Coloarea şi arta" din care am extras această inegalabilă frază, nu se poate publica... fiind incolor.

S. E. — Ne-aţi trimis încă patru poezii. Vă mulţumim, dar nu le putem publica. Asupra cauzelor care ne opresc, nu ştiu cum am putea mai bine să vi le înfăţişem. De fapt e suficient să citez o strofă din „Rustica Irinei" (?!?).

Dac'ai fi o păsărică
Te-a-şi închide, prizonieră,
Intr'o colivie mică
Lângă inima-mi stingheră.

Intre noi fie zis, suntem împotriva coliviilor, fie ele chiar de sticleţi şi chiar în altă parte decât la inimă. In această privinţă suntem mai generoşi decât societatea de protecţie a animalelor.

Veţi obiecta poate — deşi lucrul e puţin probabil — că „Intr'o grădină" a lui Văcărescu a intrat până şi în manualele de şcoală. Iar eu vă voiu răspunde că gingăşia naivă nu e tot una cu naivitatea pură, masivă.

Şi că între o mie opt sute şi ceva şi o mie nouă sute şi ceva sunt 100 (una sută) ani.

GELU OPRIŞAN. — Vă înţelegem durerea şi regretăm cu dumneavoastră. Cred că sunteţi însă de acord că „Universul literar" nu are nicio vină în această chestiune.

OLGUŢA A. — Este în versurile d-voastră o *atmosferă* de poezie. Dar numai atât... deocamdată.

Prea multe *Şi*-uri. „Şi şi-a întins mantaua..." „Şi fredonau parfumuri" (?) „Şi delicatul flaut şi blânda violină"... „Şi legănate palid"... în numai 12 versuri şi acelea scurte.

A. BORCEA. — ...

Pescăruşii albi ca ziua
Zboară 'ncet cu trup trudit
Se afundă, ies din mare
Păstrând nastolgia *(!) ţărmului iubit.*

Am reţinut poezia pentru pagina de humor pe care „Universul literar" va putea cândva să o înfiinţeze.

ION LARIAN. — Scrisul d-voastră este deosebit de interesant... din punct de vedere grafologic şi ortografic.

IUL. PETRESCU. — „Mai trebue, spuneţi d-voastră, să mai lucrez spre a-mi *întregi gândurile*". Sunt de perfect acord. Numai că eu aşi fi fost de părere că în acest program de întregire a gândurilor nu ar avea ce căuta epistola d-voastră care, să fiu sincer, m'a amuzat.

Poeziile d-voastră, pe care le consideraţi mai bune — deşi cu gândurile neîntregite şi deşi — totuşi — filozofice — decât tot ce aţi citit în „ziarul" nostru, pe care îl aflaţi, fără atitudine, nu le-am cetit pentrucă nu le-am primit. Şi totuşi „ziarul" nostru cum vă place să greşiţi, are o atitudine hotărîtă: e împotriva orgoliului pe nimic întemeiat, împotriva exagerărilor de orice fel, împotriva lisei de talent şi aşa mai departe.

r. st.

TIP. ZIARULUI „UNIVERSUL", BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU, 23 Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 44908-938